

PM

2015:20

Tillgång till **grundläggande betaltjänster**

– slutrapport

Tillväxtanalys har helt tagit över den databas som Post- och telestyrelsen byggt upp som stöd för länsstyrelsernas arbete kring grundläggande betalservice. Det visar denna slutrapport som också analyserar hushållens och företagens tillgänglighet till grundläggande betaltjänster.

Dnr: 2013/030

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010 447 44 00
Fax: 010 447 44 01
E-post: info@tillvaxtanalys.se
www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta: Erik Fransson
Telefon: 010 447 44 61
E-post: erik.fransson@tillvaxtanalys.se

Förord

Denna rapport är den sjunde och sista delen i Tillväxtanalys redovisning av uppdrag 13:3 angående grundläggande betaltjänster som lämnades i 2013 års regleringsbrev. Huvudslutsatsen av utredningen är att Tillväxtanalys sedan våren 2014 helt och hållet tagit över förvaltning och utveckling av den databas som Post- och telestyrelsen (PTS) byggt upp som stöd för länsstyrelsernas arbete kring grundläggande betal-service.

Tillväxtanalys har sedan övertagandet dels upphandlat två fullständiga uppdateringar av databasens innehåll, dels producerat årlig statistik för tillgängligheten till grundläggande betaltjänster samt fortsatt utvecklingsarbetet med ett gränssnitt anpassat för visualisering, analys och redigering av databasens innehåll. Driftsättningen av den andra skarpa versionen av gränssnittet genomfördes 15 september 2015 i syfte att underlätta för länsstyrelserna att ta del av databasens innehåll.

Även om Tillväxtanalys ser långsiktigt på uppdraget kring grundläggande betaltjänster och bedömer att det faller väl in i vårt befintliga uppdrag kring analys- och utvärdering av kommersiell och offentlig service så har arbetet med, och övertagandet av, databasen gett insikten att de specifika behov och önskemål om detaljeringsgraden kring data om grundläggande betaltjänster kräver uppdateringsinsatser utöver det Tillväxtanalys normalt hanterar för övriga serviceslag. Om Tillväxtanalys ska kunna hålla samma höga ambitionsnivå som tidigare för grundläggande betaltjänster och kanske även utöka uppdateringsfrekvensen så behöver det tillskjutas resurser från de områden som efterfrågar dessa data även efter att utvecklingsarbetet har avslutats.

Denna rapport har skrivits av Erik Fransson, analytiker och projektledare vid Tillväxtanalys.

Östersund, november 2015

Inger Normark
Tf. avdelningschef, Tillgänglighet och regional tillväxt
Tillväxtanalys

Innehåll

Sammanfattning	6
Summary	7
1 Bakgrund och övergripande förutsättningar	9
1.1 Uppdraget	9
1.2 Övergripande förutsättningar – tolkning av uppdraget.....	9
1.3 Avgränsningar och resurser	10
1.4 Delredovisningar	10
2 Samhällets behov av betaltjänster	12
2.1 Bakgrund till arbetet med betaltjänster	12
3 Långsiktig förvaltning och utveckling av data om grundläggande betaltjänster	13
3.1 Uppdraget	13
3.2 Långsiktig förvaltning och utveckling av data	13
3.3 Begreppsförklaring och avgränsningsöversyn.....	14
3.3.1 Begreppsförklaring	14
3.3.2 Överväganden	15
3.3.3 Slutsatser av avgränsningsöversynen.....	16
4 Tillgängliggörande av data och analyser	17
4.1 Uppdraget	17
4.2 Utveckling av gränssnitt (Pipos Betalanalys).....	17
4.3 Tidplan och fortsatt arbete med gränssnittet	19
5 Analys av tillgänglighet till grundläggande betaltjänster	21
5.1 Uppdraget	21
5.2 Analys av tillgänglighet till betaltjänster	21
5.2.1 Inledning	21
5.2.2 Sammanfattning av analysen.....	22
5.2.3 Kontantuttag efter fullständig uppdatering i september 2015	22
5.2.4 Kontantuttag efter uppdateringen av bankkassa i oktober 2015	29
5.2.5 Betalningsförmedling.....	36
5.2.6 Dagskassehantering	43
Bilaga 1 Modeller för redovisning	50

Sammanfattning

Regeringen har gett Tillväxtanalys uppdraget att förvalta och utveckla data om grundläggande betaltjänster. I uppdraget ingår även att föreslå avgränsningar för de specificerade betaltjänster som ska analyseras, genomföra analyser samt tillgängliggöra dessa data och analyser för länsstyrelserna.

Avrapporteringen av uppdraget kan sammanfattas i följande punkter:

- ✓ Ja, Tillväxtanalys förvaltar och utvecklar databasen och har i år genomfört uppdateringar av alla databasens delar. Databasen har fyllts på med aktuella och relevanta uppgifter inför PTS, länsstyrelsernas och Tillväxtanalys uppdragsredovisningar.
- ✓ Ja, Tillväxtanalys genomför en kontinuerlig översyn av databasens innehåll för att vara relevant för alla användare. Avgränsningar och avvägningar görs kontinuerligt för att uppfylla såväl länsstyrelsernas behov av analysmaterial som Tillväxtanalys resursmässiga ramar.
- ✓ Ja, Tillväxtanalys har analyserat data relaterade till grundläggande betaltjänster ur ett tillgänglighetsperspektiv. Analyserna utgör ett underlag för länsstyrelsernas och PTS arbete med att faktiskt säkerställa tillgängligheten till grundläggande betaltjänster. Ambitionen är att fortsättningsvis avrapportera dessa tillsammans med utvecklingen för övrig service i den servicereport som Tillväxtanalys publicerar vartannat år.
- ✓ Ja, vi fortsätter att utveckla ett särskilt webbaserat gränssnitt för att länsstyrelsernas handläggare ska kunna tillgodogöra sig såväl data som analyser på ett intuitivt och effektivt sätt, och själva kunna bidra med uppdateringar och kvalitetsförbättringar i databasen. Utvecklingen av gränssnittet sker i dialog med företrädare för länsstyrelserna och Tillväxtverket.
- ✓ Ja, vi försöker så långt det är möjligt samordna data om grundläggande betaltjänster med våra nuvarande åtaganden kring övrig kommersiell och offentlig service. Här pågår ett arbete att harmonisera data i betaldata-basen med övriga servicedata.

Analysresultat

Drygt 30 000 personer av Sveriges befolkning hade längre än 30 km till sitt närmaste kontantuttagställe vid det fullständiga uppdateringstillfället i september 2015. Motsvarande siffra för kontantuttag efter en uppdatering av bankkassa i oktober är nästan 37 000 personer (till största delen beroende på Handelsbankens beslut att göra 95 av sina bankkontor kontantlösa). Närmare 53 000 personer har längre än 30 km till sin närmaste betalningsförmedling. Drygt 1 100 arbetsställen med kontantintensiv verksamhet har längre än 30 km till sitt närmaste serviceställe för dagskassehantering. Antalet serviceställen har minskat för samtliga dessa tre servicetyper sedan 2013. Däremot varierar förändringen i tillgänglighet till tjänsterna lokalt över hela landet.

Den stora försämringen i tillgång och tillgänglighet till både kontantuttag och betalningsförmedling som noterades (till följd av Finansinspektionens beslut att dra in Exchange Finans tillstånd att bedriva betaltjänstverksamhet) under 2014, förbättrades i hög grad under 2015. Även om servicen inte alltid återkom på samma platser som tidigare.

Summary

The government has tasked Growth Analysis to manage and develop data about basic payment services. The task also includes suggesting demarcations for the specified payment services to be analysed, performing analyses and making these data and analyses available to county administrative boards.

Reporting of the undertaking can be summarised in the following points:

- ✓ Yes, Growth Analysis is managing and developing the database, and this year has updated all parts of the database. The database has been augmented with current, relevant information ahead of reports on undertakings from the Swedish Post and Telecom Authority (PTS), the county administrative boards and Growth Analysis.
- ✓ Yes, Growth Analysis is conducting a continuous review of the content of the database in order to be relevant for all users. Demarcations and considerations take place continuously in order to meet both the needs of county administrative boards for analysis material and Growth Analysis' resource framework.
- ✓ Yes, Growth Analysis has analysed data relating to basic payment services from an accessibility perspective. These analyses form the basis of work by the county administrative boards and PTS to really guarantee accessibility to basic payment services. Growth Analysis' ambition is in future to report these together with developments regarding other services in the service report that Growth Analysis publishes every other year.
- ✓ Yes, we are continuing to develop a special, web-based interface so that the county administrative boards' administrators can not only access data and analyses in an intuitive, effective way, but can also themselves contribute updates and quality improvements to the database. Development of the database is taking place in a dialogue with representatives of the county administrative boards and the Swedish Agency for Economic and Regional Growth.
- ✓ Yes, we are trying as far as possible to coordinate data about basic payment services with our current undertakings relating to other commercial and public services. Work is in progress to harmonise data in the payment database with other service data.

Analysis results:

Over 30,000 people in Sweden had more than 30 km to travel to their closest cash withdrawal point at the time when the complete update was done in September 2015. The corresponding figure for cash withdrawal after an update of bank paydesks in October is almost 37,000 people (mostly because of Handelsbanken's decision to turn 95 of their banks into non-cash facilities). Almost 53,000 people have more than 30 km to travel to their closest payment transmission facility. Around 1,100 workplaces with cash-intensive activities have more than 30 km to travel to their nearest service facility for cash management. The number of service locations for these three kinds of service has fallen since 2013. The change in accessibility to the services does, however, vary between different parts of the country.

The substantial deterioration in access and accessibility to both cash withdrawal and payment transmission facilities that was noted during 2014 (as a result of Finans-

inspektionen's decision to withdraw Exchange Finans's permit to conduct payment services) improved greatly during 2015 even if the service did not always come back to the same places as before.

1 Bakgrund och övergripande förutsättningar

1.1 Uppdraget

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) har i 2014 års regleringsbrev fått ett förnyat uppdrag av regeringen att ta fram beskrivningar och analyser av hushållens och företagens tillgänglighet till grundläggande betaltjänster. Beskrivningarna ska ligga till grund för regionala kartläggningar och för beslut om statliga och regionala insatser samt för nationell uppföljning av utvecklingen och av statliga insatser.

Tillväxtanalys ska förvalta och utveckla data om grundläggande betaltjänster. I detta ingår också att föreslå avgränsningar för de specificerade betaltjänster (tjänsteinnehåll och kvalitetsaspekter) som ska analyseras, baserat på vad som sägs om grundläggande betaltjänster i propositionen Statens ansvar för vissa betaltjänster, prop. 2006/07:55. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Post- och telestyrelsen (PTS) och Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Tillväxtanalys ska vidare beräkna hushållens och företagens tillgänglighet till grundläggande betaltjänster och i samverkan med Tillväxtverket göra service- och tillgänglighetsdata tillgängliga för länsstyrelserna.

Flera delredovisningar av uppdraget har redan gjorts till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Under innevarande år har Tillväxtanalys den 1 september lämnat en redovisning i form av en sammanställning av befolkningens och företagens tillgång och tillgänglighet till grundläggande betaltjänster. Tillväxtanalys ska även redovisa en beskrivning av tillgänglighet till grundläggande betaltjänster och en samlad uppföljning och analys av utvecklingen inom området, om möjligt i relevanta delar samordnat med Länsstyrelsen i Dalarnas sammanställning av länsstyrelsernas bevakningsuppdrag. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2015 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet).

1.2 Övergripande förutsättningar – tolkning av uppdraget

Uppdraget innehåller två huvudsakliga delar:

1. Tillväxtanalys ska förvalta och utveckla data om grundläggande betaltjänster. I detta ingår också att föreslå avgränsningar för de specificerade betaltjänster (tjänsteinnehåll och kvalitetsaspekter) som ska analyseras.
2. Tillväxtanalys ska beräkna, beskriva och analysera hushållens och företagens tillgänglighet till grundläggande betaltjänster. Analyserna samt service- och tillgänglighetsdata ska, i samverkan med Tillväxtverket, göras tillgängliga för länsstyrelserna.

För att utveckla infrastrukturen för inhämtande och tillgängliggörande av data har PTS tilldelat Tillväxtanalys ett bidrag på 500 000 kronor för insatser under 2013, 700 000 kronor för insatser under 2014 och 800 000 kronor för insatser under 2015. Ytterligare 980 000 kronor har beviljats för utvecklingsarbete under sista halvan 2015 och första halvåret 2016.

Med hjälp av dessa medel har Tillväxtanalys utvecklat och lanserat ett databasgränssnitt (Pipos Betalanalys) som kan presentera, analysera och redigera betaltjänstdata på ett enkelt och överskådligt sätt och som är speciellt anpassat för länsstyrelsernas behov av att göra analyser och simuleringar av tillgängligheten till grundläggande betaltjänster. Denna del

ligger egentligen utanför regeringsuppdraget, men genom uppdraget har det skapats förutsättningar och möjligheter för ett mera långsiktigt utvecklingsarbete. Fram till idag har utvecklingen av verktyget eller gränssnittet främst syftat till att få fram ett användbart verktyg för bland annat länsstyrelsernas arbete med betaltjänstfrågorna, men ambitionen är att från och med 2016 vidga perspektivet och låta utvecklingsarbetet ta en riktning med målet att införliva motsvarande kapacitet även för andra servicefunktioner som ingår i Tillväxtanalys ordinarie uppdrag kring service. I det här sammanhanget planerar Tillväxtanalys att söka externa medel genom nya Landsbygdsprogrammet för att utveckla ett verktyg med arbetsnamnet Pupos Serviceanalys. Den nya utvecklingsinriktningen har förankrats hos PTS inom detta uppdrag samt även förberetts vid ett flertal möten med företrädare hos Tillväxtverkets enhet för regional tillväxt.

1.3 Avgränsningar och resurser

Databasen med tillhörande gränssnitt ska i nuvarande utförande utgöra stöd för analys av tillgänglighet till grundläggande betaltjänster samt för länsstyrelsernas och PTS beslut om insatser för att säkra tillgång till grundläggande betaltjänster.

Huvuduppdraget för de inblandade parterna är att säkerställa samhällets tillgång till grundläggande betaltjänster. Med detta som utgångspunkt är Tillväxtanalys roll och projektets tydliga avgränsning att se till att nödvändig information finns tillgänglig för att stödja huvuduppdraget.

Under PTS utvecklingsarbete med databasen bildades en referensgrupp bestående av ett antal länsstyrelserepresentanter. Tillväxtanalys har under projektiden samverkat med denna referensgrupp för att säkerställa att både databas och gränssnitt anpassas till målgruppernas behov. Detta arbete kommer att avslutas efter 2015, då länsstyrelsens referensgrupp upplöses. Under hela projektperioden har Tillväxtanalys även haft en kontinuerlig kommunikation med PTS angående såväl utarbetandet av projektplanen som framskridandet av själva projektarbetet.

Tillväxtanalys har under uppdragstiden haft och kommer även fortsättningsvis ha en aktiv dialog med Argomento GIS & IT AB (Argomento), som för PTS räkning byggt upp innehåll och rutiner för uppdateringen av databasen. Dialogen syftar till att säkerhetsställa att kunskap och erfarenheter från tidigare arbeten med databasen inte går förlorad. Under våren och sommaren 2015 upphandlade Tillväxtanalys även Argomento för att genomföra en uppdatering av databasens innehåll.

Huvudfokus för arbetet är grundläggande betaltjänster, men projektet ska även beakta vilka samordningsvinster som kan göras i Pupos genom att även andra serviceslag på sikt kan införlivas i samma miljö.

De analyser som tas fram ska ses som ett komplement till de fakta och den kartläggning som länsstyrelserna presenterar inom sina uppdrag.

1.4 Delredovisningar

Den första delredovisningen i det förnyade uppdraget genomfördes den 1 september 2015 och utgjordes av en sammanställning av grundläggande betaltjänstdata och analyser av tillgängligheten till kontantuttag, betalningsförmedling och dagskassehantering. Redovisningen skedde genom att sammanställningen av genomförda analyser av betaltjänstdata publicerades på Tillväxtanalys webbplats (www.tillvaxtanalys.se) via länken ”Grund-

läggande betaltjänster” i direkt anslutning till delredovisningen av föregående års analysresultat.¹

¹ <http://www.tillvaxtanalys.se/sv/statistik/grundlaggande-betaltjanster.html>

2 Samhällets behov av betaltjänster

2.1 Bakgrund till arbetet med betaltjänster

Riksdagen fattade genom propositionen *Statens ansvar för vissa betaltjänster* (prop. 2006/07:55) beslut om den framtida inriktningen av statens åtagande när det gäller grundläggande betaltjänster. Det politiska målet att ”*Alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser*” lades fast. De grundläggande betaltjänster där staten ska ha ett ansvar avgränsades till kontantuttag, betalningsförmedling och hantering av dagskassor för företag och föreningar.

Svensk Kassaservice AB, som var ett dotterbolag till Posten AB, avvecklades vid årsskiftet 2008/09. Svensk Kassaservice hade ett väl utbyggt kontorsnät där det gick att utföra en rad olika betaltjänster. Bakom avvecklingen av Svensk Kassaservice och riksdagens beslut låg den tekniska utvecklingen med nya sätt att utföra betaltjänster, såsom internetbetalning och en ökad användning av kort för betalningar. Dessa förändringar hade redan vid denna tidpunkt avsevärt minskat antalet manuella tjänster för förmedling av betalningar och kontanthantering.

Svensk Kassaservice ersattes efter avvecklingen av ett statligt åtagande att tillhandahålla grundläggande betaltjänster. Det statliga åtagandet omfattar, i enlighet med riksdagens beslut, tjänsterna betalningsförmedling, uttag av kontanter och dagskassehantering för näringsliv och ideella föreningar. Åtagandet omfattar dock enbart de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden. Post- och telestyrelsen, PTS, fick därför i uppdrag att upphandla ersättningslösningar på de orter där marknaden inte tillhandahöll de efterfrågade tjänsterna. PTS upphandling, som genomfördes under år 2008, ledde fram till att ett antal betaltjänstombud etablerades i främst glesbygdsområden, samt att lantbrevbäringen på vissa sträckor också fortsättningsvis kunde utföra betaltjänster.

För att följa upp och bevaka utvecklingen på området har länsstyrelserna regeringens uppdrag att bevaka att det finns grundläggande betaltjänster som motsvarar samhällets behov. De av PTS upphandlade tjänsterna löpte ut i mitten av år 2012. PTS upphandling ersattes därefter av ett utökat uppdrag till länsstyrelserna, att förutom att bevaka utvecklingen och tillgången till betaltjänster i sina respektive län, även verka för regionala stöd och utvecklingsinsatser i de områden där det bedöms finnas behov.

Länsstyrelsernas arbete och etablering av lösningar kan bland annat ske genom regionala upphandlingar. En upphandling bör då föregås av en analys av tillgänglighet och en behovsbedömning. För att underlätta länsstyrelserna arbete har PTS genom konsulten Argomento GIS & IT AB utvecklat en databas och ett planeringsverktyg som kan användas för att bedöma behovet av insatser. Det är denna databas som Tillväxtanalys nu förvaltar och utvecklar.

3 Långsiktig förvaltning och utveckling av data om grundläggande betaltjänster

3.1 Uppdraget

Enligt uppdraget ska Tillväxtanalys långsiktigt förvalta och utveckla data om grundläggande betaltjänster. I detta ingår också att föreslå avgränsningar för de specificerade betaltjänster som ska analyseras.

3.2 Långsiktig förvaltning och utveckling av data

Tillväxtanalys har sedan våren 2014 helt och hållet tagit över förvaltningsansvaret och utvecklingen av den databas som PTS byggt upp som stöd för länsstyrelsernas arbete kring grundläggande betaltjänster. Ända sedan det första uppdraget kring betaltjänsterna togs emot av Tillväxtanalys (RB 2013) har inriktningen varit att de data som ingår i den övertagna databasen så långt som möjligt ska införlivas som en ordinarie del av den plattform (Pipos) som Tillväxtanalys använder för tillgänglighetsanalyser och att innehållet i databasen och de analyser som produceras med hjälp av Puposplattformen ska göras tillgängliga för såväl nationella som regionala aktörer inom betaltjänsteområdet.

Det har också under arbetets gång och efter flera utvärderingar framgått med allt större tydlighet att de data som rör betaltjänsteområdet skulle bli till betydligt större systemnytta både internt och externt om de kunde utvecklas i ett större servicesammanhang, där analyser skulle kunna göras med flera servicetyper i blickfånget samtidigt. En sådan utveckling skulle underlätta samverkan mellan betaltjänstarbetet och andra program för regional tillväxt, som de Regionala serviceprogrammen (RSP 2014–18) och det nya Landsbygdsprogrammet (LBP 2014–20). Med detta i åtanke är det också rimligt att den långsiktiga förvaltningen och utvecklingen av data kring betaltjänsterna blir intimt sammankopplad med den utveckling som just nu pågår i Puposplattformen.

Tillväxtanalys har lång erfarenhet av databasförvaltning och utveckling av geografiska data och arbetar kontinuerligt med att anpassa den övergripande Puposplattformen för att serva såväl interna som externa behov. För tillfället pågår ett intensivt arbete på Tillväxtanalys med att harmonisera och flytta data inom plattformen för att åstadkomma en sammanhållen databasstruktur där bland annat samlokaliserad service knyts till gemensamma servicepunkter och där serviceutbudet per servicepunkt i större utsträckning ges möjlighet att studeras i över tid.

Arbetet kommer att ge förutsättningar för Tillväxtanalys att tillhandahålla analyser och tjänster på ett betydligt mer effektivt, strukturerat och kvalitetsmässigt säkert sätt än vad som tidigare varit möjligt. I detta arbete är projektet med betaltjänstedatabasen och det externa gränssnittet (Betalanalys) en viktig drivkraft och riktningssvisare, där såväl Tillväxtanalys som andra myndigheter (PTS, Länsstyrelsen, Tillväxtverket och Riksbanken) har insyn och möjlighet att påverka och dra nytta av resultatet.

Den nya databasstrukturen genererar stora möjligheter, men kommer förmodligen även att kräva en uppväxling i arbetsinsats vad gäller insamling och uppdatering av data relaterat till servicepunkterna. Även de olika användarnas behov när det gäller uppdateringsfrekvens samt tjänsteinnehåll kommer att påverka arbetsinsatsen för den fortsatta insamlingen och uppdateringen.

Med insikt i vad insamling av geografiska data innebär i arbetsinsats, samt länsstyrelsernas specifika behov av detaljer i utvärderingen inom betaltjänsteområdet, har Tillväxtanalys de senaste tre åren upphandlat Argomento för genomförandet av betaltjänstdatabasens uppdatering. Tillväxtanalys har ännu inte beslutat sig för hur uppdateringen av betaltjänstedata ska genomföras under 2016, men utvecklingsarbete pågår parallellt med utvecklingen av databasen för att förbereda effektivare former och rutiner för insamling och uppdatering som kan passa alla typer av servicedata som vi hanterar på Tillväxtanalys idag. Bland annat finns det i gränssnittet (Pipos Betalanalys) redan implementerad funktionalitet där användarna själva har möjlighet och befogenheter att kontinuerligt redigera data i databasen (Se vidare i kapitel 4 om tillgängliggörande av data och analyser). Genom användarnas medverkan skapas idealt sett ett självriktande system, där de som faktiskt har branschspecifik, regional och lokal kännedom om servicen är med och förbättrar databaskvaliteten, samtidigt som de i gengäld automatiskt får säkrare analyser tillbaka.

Utöver detta undersöks olika alternativ för en rationell arbetsprocess vad gäller en årlig central insamling, kvalitetssäkring och uppdatering av betaltjänsterelaterade data för att undvika regionala skevheter i underlaget. Arbetet sker i samarbete med Argomento som under hand förser Tillväxtanalys med dokumentation kring redan utarbetade kontakter med dataleverantörer, insamlingsrutiner, definitioner och datakvalitet.

I september 2014 och april 2015 har också möten med inbjudna representanter från uppgiftslämnarna² hållits där diskussioner förts kring hur rutinerna kring insamlingen av uppgifter skulle kunna organiseras bättre och vilka förutsättningar som finns för att delvis automatisera insatsen. Bland annat erbjöds samtliga uppgiftslämnare möjligheten att själva använda det av Tillväxtanalys framtagna gränssnittet, där det redan idag finns möjligheter att kvalitetskontrollera delar av de data som ligger i databasen. Detta erbjudande ligger för närvarande vilande då uppgiftslämnarna inte lyckats att komma överens om hur känsliga uppgifter (affärssekretess) i databasen ska kunna delas av konkurrerande parter.

3.3 Begreppsförklaring och avgränsningsöversyn

Sedan övertagandet av databasen pågår en kontinuerlig kunskapsinhämtning och översyn av de avgränsningar (tjänsteinnehåll och kvalitetsaspekter) som hittills legat till grund för insamlingen av betaltjänstrelaterad information. Inför varje års insamling och uppdatering görs utifrån rådande behov en bedömning av om något tillägg eller någon förändring måste göras i databasen för att fånga dessa behov. Nedan följer först en översiktlig beskrivning och skiss över de begrepp som förekommer i nuvarande databasstruktur samt hur dessa hänger samman. Därefter följer en genomgång av de överväganden som hittills gjorts i samband med arbetet att ta fram nya avgränsningar.

3.3.1 Begreppsförklaring

Samhällets behov av betaltjänster har avgränsats till servicetyperna kontanthantering, betalningsförmedling och hantering av dagskassor för företag och föreningar. I årets uppdatering har även ställen där växelkassor kan hämtas ut införlivats i databasmodellen, då det framkommit att försämrade tillgång till växelkassa visat sig vara ett problem på allt fler orter i landet. Respektive servicetyp kan i sin tur delas upp i olika serviceformer, dvs. på vilket sätt servicen tillhandahålls eller utförs.

² Danske bank, Handelsbanken, Nordea, SEB, Swedbank, Bankomat, Kontanten, ICA banken, Forex bank, West International, Kuponginlösen, Svea Ekonomi, Exchange Finans, Nokas, Loomis, Auto Cash ATM och Sparbankernas kontranråd

Figur 1 Översiktlig skiss över begrepp och innehåll i PTS databas för grundläggande betaltjänster

Källa: Argomento, Tillväxtanalys bearbetning

I nuvarande databas finns det i stort sett heltäckande data över servicetyper, var servicen utförs (servicepunkter), vem som tillhandahåller och utför servicen (servicegivare respektive serviceutförare) och serviceform. Det innebär att samtliga servicepunkter där det finns betaltjänstservice ingår i databasen, oavsett om servicepunkten ligger i en större stad eller i en mindre tätort. Även mindre aktörer som bara utför eller tillhandahåller betaltjänstservice på större orter ingår då i underlaget.

3.3.2 Överväganden

Insamlandet av data och den långsiktiga förvaltningen och underhåll av databasen kräver resurser, både ekonomiska och tidsmässiga. Här pågår kontinuerligt ett arbete i samverkan med länsstyrelserna och PTS för att behålla en lämplig avgränsning. Avgränsningen måste vara resursmässigt försvarbar men samtidigt ändå kunna uppfylla huvudsyftet med databasen, dvs. att kunna utgöra underlag för både länsstyrelsernas planering och beslut om insatser och analyser av tillgänglighet på nationell, regional och lokal nivå.

Nödvändigheten och behovet av att ha en heltäckande tillgång till samtliga servicepunkter är dock olika beroende på för vilket syfte uppgifterna ska användas. Om syftet är att kunna redovisa en nationell eller regional bild av antalet servicepunkter och utvecklingen över tid så måste naturligtvis också databasen innehålla alla servicepunkter där betaltjänster utförs.

Om syftet är att beräkna fysisk tillgänglighet till betaltjänster i olika delar av landet spelar det dock mindre roll om till exempel mindre aktörer i större orter utelämnas. I större tätorter finns i de allra flesta fall ett urval av utförare av betaltjänster och den fysiska tillgängligheten förändras endast marginellt om någon av dessa plockas bort eller utelämnas. Inte heller länsstyrelsernas behov för planering och beslut om insatser berörs av en sådan avgränsning. Länsstyrelsernas insatser riktas i första hand mot de områden där marknaden inte erbjuder de tjänster som efterfrågas.

Även information om serviceform, dvs. på vilket sätt servicen tillhandahålls eller utförs har lyfts fram som viktig i diskussionen om avgränsningen med såväl länsstyrelserna som andra aktörer som visat intresse för databasen. Räcker det till exempel att veta om ett

enskilt bankkontor erbjuder betalningsförmedling eller behövs det även i det enskilda fallet information om betalningsförmedling kan ske genom både kontant betalning och kortbetalning? Tjänsteinnehållet framhålls avgörande för att just kunna göra en rättvis avgränsning och definition av vad en grundläggande betaltjänst är, även om den sedan inte används i den slutliga analysen.

Även Riksbanken har visat ett intresse för och tagit del av information ur databasen under de två senaste åren. I sina uppdrag behöver Riksbanken samla in snarlika uppgifter om betaltjänster som Tillväxtanalys årligen redan samlar in från banker och andra aktörer. För att undvika dubbelarbete och för att inte störa uppgiftlämnarna i onödan har Riksbanken föreslagit ett samarbete med Tillväxtanalys där de får del av information och analyser ur Tillväxtanalys databas och verktyg. Här är frågan om den nytta som ett samarbete skulle utgöra kan motivera den bibehållna eller utökade detaljeringsgrad på informationen och uppdateringsfrekvensen som Riksbanken kan komma att behöva för sina ändamål framöver?

3.3.3 Slutsatser av avgränsningsöversynen

Tillväxtanalys anser att målgruppernas informationsbehov är av överordnad betydelse för innehållet i databasen. Erfarenheter efter tre års uppdateringar och uppdrag kring databasen visar att den detaljeringsgrad och avgränsning som råder i databasen idag är nödvändig för att tillhandahålla de underlag och analyser som målgrupperna hittills efterfrågat. Rådande avgränsning har kunnat behållas intakt med stöd av det bidrag som PTS bistått Tillväxtanalys med de senaste tre åren.

Även om Tillväxtanalys ser långsiktigt på uppdraget kring grundläggande betaltjänster och bedömer att det faller väl in i vårt befintliga uppdrag kring analys- och utvärdering av kommersiell och offentlig service så har arbetet med och övertagandet av databasen gett insikten att de specifika behov och önskemål om detaljeringsgraden kring data om grundläggande betaltjänster kräver uppdateringsinsatser utöver det Tillväxtanalys normalt hanterar för övriga serviceslag. Om Tillväxtanalys ska kunna hålla samma höga ambitionsnivå som tidigare för grundläggande betaltjänster och kanske även utöka uppdateringsfrekvensen så behöver det tillskjutas resurser från de områden som efterfrågar dessa data även efter att utvecklingsarbetet har avslutats.

4 Tillgängliggörande av data och analyser

4.1 Uppdraget

Enligt uppdraget ska Tillväxtanalys i samverkan med Tillväxtverket göra service- och tillgänglighetdata tillgängliga för länsstyrelserna. För att databasen ska bli använd, och i förlängningen också kontinuerligt kvalitetssäkrad och uppdaterad,³ har det därför tidigt stått klart att databasen måste förse med ett för ändamålet väl avvägt gränssnitt.

4.2 Utveckling av gränssnitt (Pipos Betalanalys)

Arbetet med att utveckla ett gränssnitt för visualisering och förmedling av betaltjänstrelaterade data påbörjades redan under hösten 2013 och har sedan dess följts av en prototyp, en skarp första version Pipos Betalanalys 1.0 den 1 september 2014 samt Pipos Betalanalys 2.0 den 15 september 2015. Utvecklingsarbetet med gränssnittet fortsätter med målgruppernas informationsbehov i centrum, där Tillväxtanalys vinnlägger sig om att fånga så många av användarnas behov som möjligt.

Till grund för utvecklingsarbetet ligger en omfattande enkätundersökning som Argomento har genomfört bland länsstyrelsernas servicehandläggare avseende deras behov av ett särskilt gränssnitt som nyttiggör databasen i deras arbete med grundläggande betaltjänster. Undersökningen visade att framförallt tre grundläggande principer borde prioriteras före allt annat i förvaltningen och utvecklingen av databasen med tillhörande gränssnitt. I enkäten uttalades att den optimala hjälpen skulle vara ett informationssystem som är *överblickbart, enkelt och korrekt*⁴.

Utifrån dessa prioriterade kriterier, dialogen med länsstyrelsernas referensgrupp samt flera samtal med och studiebesök hos länsstyrelsernas handläggare har en plan för gränssnittets funktionalitet, utseende och utvecklingssteg arbetats fram.

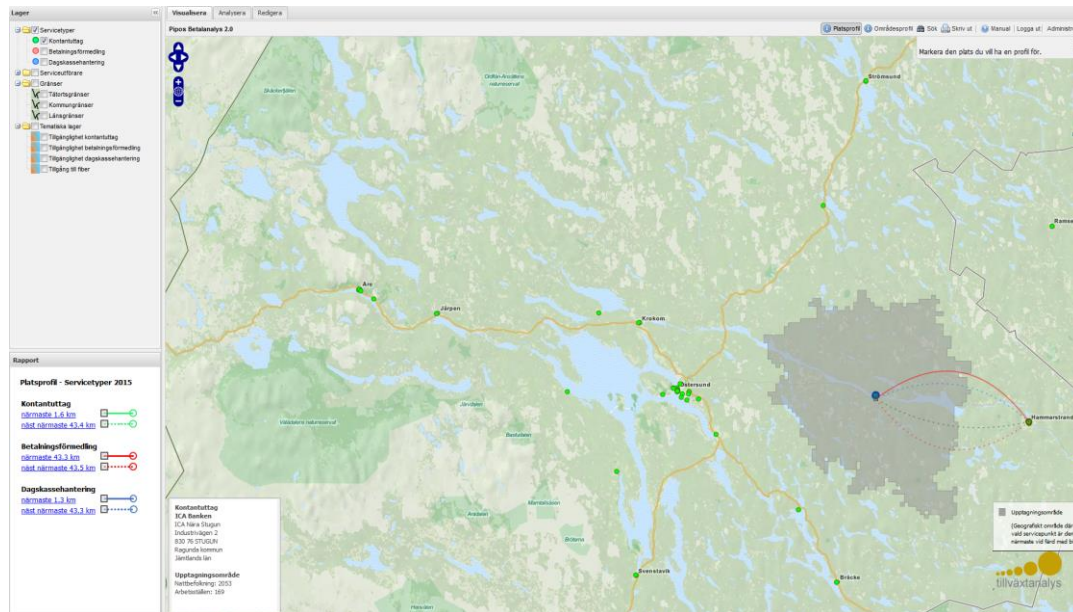
För det tekniska utvecklingsarbetet anlitar Tillväxtanalys teknikonsultföretaget CGI. Målet för Tillväxtanalys utvecklingsarbete och konsultens uppdrag har varit att skapa ett tillgängligt (snabbstartat, snabbt och stabilt) system som utseendemässigt upplevs lika enkelt och överblickbart som en analog nålkarta, men som funktionsmässigt även är utrustat med de mervärden som ett webbaserat system kan ge.

Som utvecklingsplattform har Tillväxtanalys valt en lösning som baserar sig på ett ramverk byggd med öppen källkod. Valet gjordes för att behålla maximal flexibilitet under utvecklingsarbetet och samtidigt undvika eventuella inlåsningseffekter i kommersiella aktörers programvaror och licenser. Valet gör också att Tillväxtanalys tillåts behålla kontrollen över vad som händer från det att data stoppas in i systemet till att det kommer ut som ett resultat i slutändan.

³ Ambitionen är att en del av kvalitetsäkringen och uppdateringen av databasen ska ske via servicehandläggarna själva via en redigeringsfunktion i webbgränssnittet.

⁴ Det finns ingen motsättning mellan länsstyrelsernas och Tillväxtanalys inställning vad gäller de två första prioriteringarna, som framförallt rör det nya gränssnittet. Däremot återstår att för databasen hitta en gemensam syn på vad som kan anses korrekt med avseende på bland annat uppdateringsfrekvens.

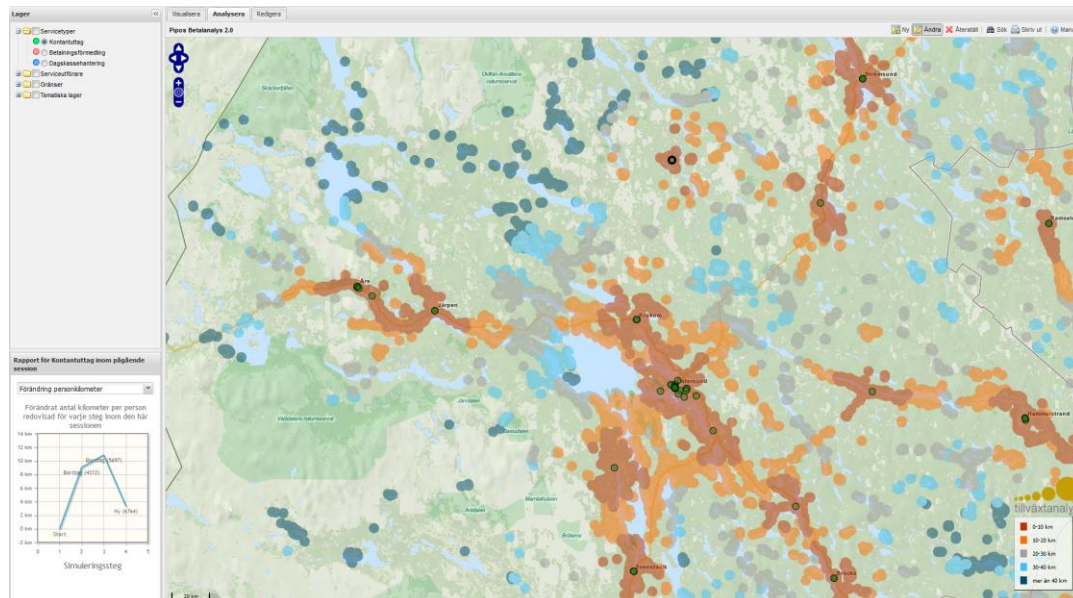
Skärmdump av nuvarande utseende "Visualisera" för Pipo's Betalanalys 2.0 (2015-11-11)

Figur 2 Skärmdump av nuvarande utseende "Visualisera" för Pipo's Betalanalys 2.0 (2015-11-11)

Källa: Tillväxtanalys

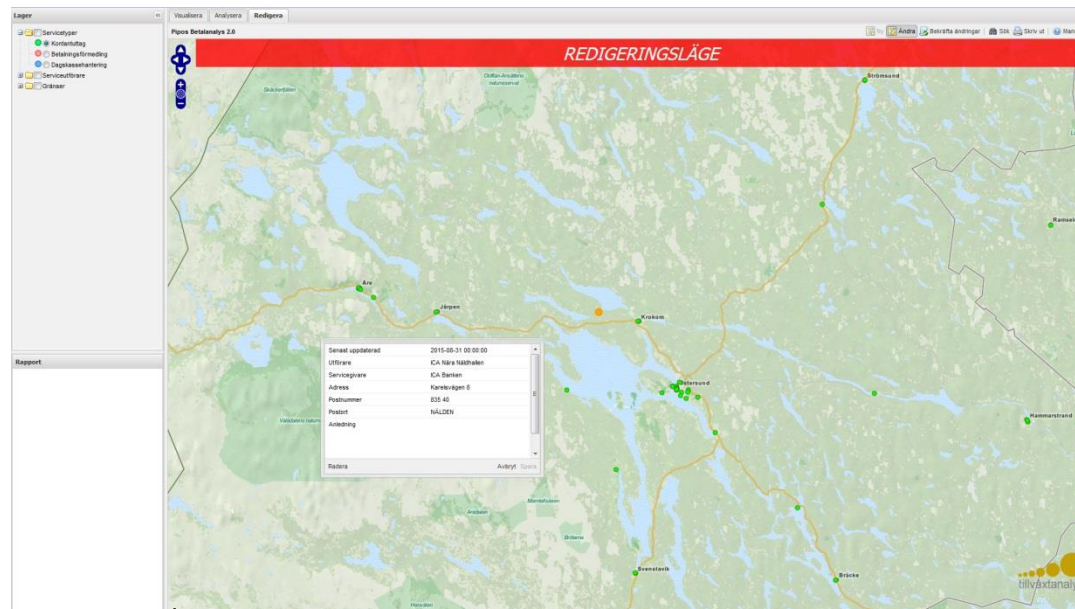
Grundfunktionaliteten för gränssnittet är en zoombar karta där användaren kan visualisera punkter för de grundläggande betaltjänsterna i databasen och med enkla medel kombinera dessa med data om övrig service, befolkning, arbetsställen och tillgänglighetsinformation från Pipo's ordinarie plattformsinnehåll.

Figur 3 Skärmdump av nuvarande utseende "Analysera" för Pipo's Betalanalys 2.0 (2015-11-11)

Källa: Tillväxtanalys

Utöver detta kan användaren växla flik till ”analyseraläget” för att göra egna personliga simuleringar och scenarier av hur tillgängligheten till grundläggande betaltjänster skulle förändras om en eller flera servicepunkter tillkommer eller försvinner.

Figur 4 Skärmdump av nuvarande utseende ”Redigera” för Pipos Betalanalys 2.0 (2015-11-11)

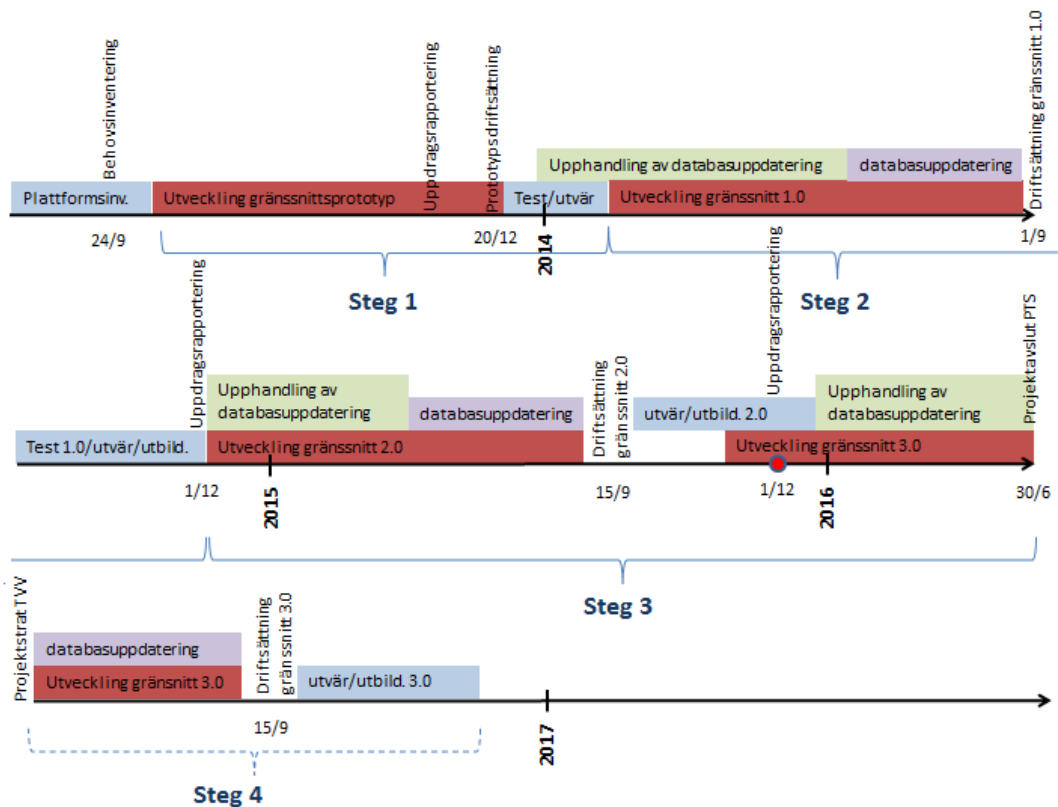
Källa: Tillväxtanalys

Slutligen kan användaren växla flik till ”redigerläget” där behöriga handläggare har möjlighet att göra skarpa förändringar i databasen. Nyinlagda och borttagna servicepunkter visas/göms omedelbart i kartbilden och effekten för befolkningens tillgänglighet till betaltjänster i berörda områden uppdateras automatiskt till nästkommande dag.

Verktöget med dessa funktioner är sedan 15 september 2015 lanserad som en webbaserad tjänst under namnet Pipos Betalanalys 2.0 och används för närvarande av ett 40-tal servicehandläggare hos länsstyrelserna. Dessa handläggare har under hösten genomgått en kortare utbildning genom Tillväxtanalys försorg. Utvärdering av den senaste versionen av verktöget pågår just nu vilken kommer ange inriktningen för det fortsatta utvecklingsarbetet.

4.3 Tidplan och fortsatt arbete med gränssnittet

Tillväxtanalys plan har varit att utvecklingen av gränssnittet ska genomgå tre tydliga utvecklingssteg under perioden 2013 till 2016 enligt versionsplanen nedan:

Figur 5 Versionsplan för utvecklingsarbetet med gränssnittet

Källa: Tillväxtanalys

Principen för planen är att varje steg innehåller en utvecklingsperiod, en driftsättning och en period av test/utvärdering/utbildning för varje version som ges ut av gränssnittet.

Steg 3 har reviderats under 2015 och innehåller nu en förlängning av utvecklingsarbetet inom det nuvarande PTS-projektet. Förlängning avser utvecklingsarbete under hösten 2015 och våren 2016. Inom denna period har Tillväxtanalys beviljats bidrag från PTS för utvecklingsarbeten och kompletteringar enligt nedanstående aktivitetslista:

1. Utveckling av stöd för länsvis statistikredovisning
2. Harmonisera och komplettera betaltjänstedatabasen med övriga för betaltjänstearbetet relevanta servicedata
3. Utveckling av temporala perspektiv på betaltjänstedata
4. Utveckling av tätorts- och skärgårdsspecifik redovisning

Den funktionalitet som utvecklas under denna period kommer att implementeras först i samband med driftsättningen av gränssnitt 3.0 som går under arbetsnamnet Pupos Serviceanalysis 1.0. Då har Tillväxtanalys avslutat sitt projekt med PTS och enligt planen inlett ett nytt steg i utvecklingsarbetet genom Landsbygdsprogrammet via Tillväxtverket, vilket representeras av de preliminära aktiviteterna i steg 4 i versionsplanen ovan (Figur 5).

5 Analys av tillgänglighet till grundläggande betaltjänster

5.1 Uppdraget

Tillväxtanalys ska beräkna, beskriva och analysera hushållens och företagens tillgänglighet till grundläggande betaltjänster.

Tillväxtanalys har under sommaren 2015 genomfört en uppdatering av samtliga data i den övertagna databasen, genomfört tillgänglighetsanalyser samt tillgängliggjort resultaten av dessa via verktyget Pupos Betalanalys 2.0 och för Länsstyrelsen i Dalarna inför sammanställningen av länsstyrelsernas bevakningsuppdrag. Detta säkerställer, tillsammans med de analyser och sammanställningar av betaltjänstdata som Tillväxtanalys publicerade den 1 september, länsstyrelsernas behov inför den rapportering som ska ske till regeringen den 1 december 2015.⁵

5.2 Analys av tillgänglighet till betaltjänster

5.2.1 Inledning

Under sensommaren 2015 genomförde Tillväxtanalys med hjälp av verktyget Pupos tillgänglighetsberäkningar och analyser av data för betaltjänster. Som underlag för analyserna användes datamaterial insamlat under sommaren 2015. På detta sätt var det möjligt att kunna leverera ett underlag till berörda målgrupper inom fastställd tidplan. Den 1 september 2015 redovisades en sammanställning av de faktiska resultaten i form av nedladdningsbara filer via Tillväxtanalys webbplats samt kartor som speglar befolkningens tillgänglighet till de olika servicetyperna. Resultaten har därefter i vissa valda delar också gjorts tillgängliga via Tillväxtanalys karttjänst Pupos Betalanalys 2.0.

I denna rapport görs en översiktlig beskrivning av utvecklingen av serviceställen och tillgänglighet till de tre typerna av betaltjänster som utgör grundläggande betaltjänster; kontantuttag, betalningsförmedling och dagskassehantering för företag och föreningar. I sammanställningarna har vi valt att redovisa antal serviceställen år 2013, 2014 och 2015 men i övrigt bara göra jämförelser mellan åren 2013 och 2015, då år 2014 var något extraordinärt beroende av finansinspektionens tillbakadragande av Exchange Finans tillstånd att bedriva betaltjänstverksamhet. Beslutet medförde indirekt och direkt att ett flertal serviceställen för både kontantuttag och betalningsförmedling permanent eller tillfälligt togs ur bruk. En större del av tjänsterna togs åter i bruk under våren 2015 på samma platser men med andra operatörer som huvudmän medan andra fortfarande inte återuppstått i ny regi. I materialet avspeglas detta genom att det nationella antalet serviceställen för kontantuttag och betalningsförmedling är fler 2015 än 2014 inom samtliga tillgänglighetskategorier utom för kontantuttagställen belägna i områden med mycket hög tillgänglighet. För en mer nyanserad bild av tillgängligheten uppdelad på bland annat kön och ålderskategorier, hänvisas till Tillväxtanalys webbplats.⁶

Ytterligare en betydande men denna gången permanent förändring inträffade i servicestrukturen för kontantuttag efter det att Tillväxtanalys i september låst databasen för 2015 års uppdatering. Handelsbanken annonserade att 95 av deras bankkontor som tidigare

⁵ Länsstyrelserna uppdrag att kartlägga och analysera behovet av betaltjänster.

⁶ <http://www.tillvaxtanalys.se/sv/statistik/grundlaggande-betaljanster.html>

tillhandahållit kontanter via bankkassa kommer att sluta med kontanthantering senast den 1 december 2015. För att fånga upp förändringen och därmed kunna tillhandahålla ett så aktuellt underlag som möjligt lät vi göra en snabb inventering och uppdatering av alla aktörer som tillhandahåller bankkassa (Sammanlagt 107 stycken servicepunkter färre fanns i oktoberunderlaget än i septemberunderlaget). Eftersom beslutet och underlaget för denna förändring bekräftades först i slutet av oktober har tillväxtanalys sedan dess inriktat mycket av sitt praktiska arbete på att göra nya uppdaterade analyser till länsstyrelsens bevakningsuppdrag och har av praktiska skäl också valt att redovisa effekterna av denna sena förändring som ett separat avsnitt i redovisningen av tillgång och tillgänglighet till kontantuttag.

I sammanställningen av tillgängligheten till dagskassehantering redovisas ett urval av förmodat kontantintensiva branschers tillgänglighet till tjänsten. Det vill säga arbetsställen där betalningar i hög grad görs genom kontant betalning och som därmed också förmodas hantera stora dagskassor.

5.2.2 Sammanfattning av analysen

Drygt 30 000 personer av Sveriges befolkning hade längre än 30 km till sitt närmaste kontantuttagställe vid uppdateringstillfället i september 2015. Motsvarande siffra efter uppdateringen av bankkassa i oktober är nästan 37 000 personer. Närmare 53 000 personer hade längre än 30 km till sin närmaste betalningsförmedling. Drygt 1 100 arbetsställen med kontantintensiv verksamhet hade längre än 30 km till sitt närmaste serviceställe för dagskassehantering. Antalet serviceställen har minskat för samtliga tre servicetyper sedan 2013. Däremot varierar förändringen i tillgänglighet till tjänsterna lokalt över hela landet.

I de områden som var befolkade både år 2013 och 2015 är det (enligt uppdateringen i september 2015) nästan 9 000 personer som bor i områden som har fått mer än 5 km längre till sitt närmaste kontantuttagställe sedan 2013 medan nästan 58 000 personer fått mer än 5 km närmare till motsvarande service. Motsvarande siffror efter uppdateringen av bankkassa i oktober 2015 var drygt 30 000 personer respektive nästan 59 000 personer. Nästan 121 000 personer bor i områden som fått mer än 5 km längre till sin närmaste betalningsförmedling medan drygt 98 000 personer bor i områden som har fått en motsvarande förbättring. När det gäller service för dagskassehantering har drygt 1 000 kontantintensiva arbetsställen fått mer än 5 km längre till sitt närmaste serviceställe medan närmare 1 500 arbetsställen inom samma branscher fått en motsvarande förbättring.

5.2.3 Kontantuttag efter fullständig uppdatering i september 2015

Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag.

Tabell 1 Antal serviceställen för kontantuttag 2013, 2014 och 2015

Län	Totalt			Mycket hög			Hög			Mellan			Låg			Mycket låg		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Stockholm	952	910	877	908	873	835	30	27	30	7	7	9	3	2	2	4	1	1
Uppsala	113	114	118	86	87	89	14	14	16	13	13	13	0	0	0	0	0	0
Södermanland	132	126	121	52	50	48	79	75	72	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Östergötland	144	148	157	106	109	118	32	34	34	3	3	3	3	2	2	0	0	0
Jönköping	135	138	136	55	54	55	37	40	38	43	44	43	0	0	0	0	0	0
Kronoberg	80	75	79	34	33	35	35	33	34	11	9	10	0	0	0	0	0	0
Kalmar	99	103	114	0	0	0	49	48	55	45	50	53	5	5	6	0	0	0
Gotland	36	36	41	0	0	0	0	0	0	33	33	37	3	2	4	0	1	0
Blekinge	62	61	62	0	0	0	60	59	59	2	2	3	0	0	0	0	0	0
Skåne	615	563	548	432	390	381	147	143	136	35	30	31	0	0	0	1	0	0
Halland	128	127	125	48	46	44	69	69	69	5	6	6	6	6	6	0	0	0
Västra Götaland	721	709	725	414	400	394	223	225	240	82	83	88	1	0	2	1	1	1
Värmland	115	114	120	44	43	42	21	21	22	47	46	52	1	1	1	2	3	3
Örebro	109	111	111	60	61	60	42	43	44	7	7	7	0	0	0	0	0	0
Västmanland	107	107	105	67	67	64	35	35	34	5	5	7	0	0	0	0	0	0
Dalarna	137	133	143	0	0	0	94	91	97	30	30	33	5	5	5	8	7	8
Gävleborg	124	124	120	49	48	46	14	15	14	60	60	59	1	1	1	0	0	0
Västernorrland	112	115	117	0	0	0	57	58	56	40	44	46	10	10	12	5	3	3
Jämtland	66	67	73	0	0	0	26	28	33	8	8	8	26	26	27	6	5	5
Västerbotten	108	108	109	37	38	39	29	27	26	27	27	26	13	14	14	2	2	4
Norrbotten	124	116	123	0	0	0	60	59	61	41	40	40	19	16	18	4	1	4
Riket	4 219	4 105	4 124	2 392	2 299	2 250	1 153	1 144	1 170	545	548	575	96	90	100	33	24	29

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag. Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.⁷

⁷Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipos/indexerad-tillganglighet.html>

Av Tabell 1 framgår antalet serviceställen för kontantuttag per län fördelat på tillgänglighetsklasser.

I områden med *låg* eller *mycket låg tillgänglighet* till tätorter finns 2015 sammanlagt 129 serviceställen där du kan ta ut kontanter. Dessa serviceställen är fördelade på 13 av 21 län. 83 procent av samtliga serviceställen 2015 finns i områden med *mycket hög* eller *hög tillgänglighet* till tätorter.

Tabell 2 Förändringen av antal serviceställen för kontantuttag mellan år 2013 till 2015

Län	Totalt antal serviceställen	Mycket hög tillgänglighet	Hög tillgänglighet	Mellan tillgänglighet	Låg tillgänglighet	Mycket låg tillgänglighet
Stockholms län	-75	-73	0	2	-1	-3
Uppsala län	5	3	2	0	0	0
Södermanlands län	-11	-4	-7	0	0	0
Östergötlands län	13	12	2	0	-1	0
Jönköpings län	1	0	1	0	0	0
Kronobergs län	-1	1	-1	-1	0	0
Kalmar län	15	0	6	8	1	0
Gotlands län	5	0	0	4	1	0
Blekinge län	0	0	-1	1	0	0
Skåne län	-67	-51	-11	-4	0	-1
Hallands län	-3	-4	0	1	0	0
Västra Götalands län	4	-20	17	6	1	0
Värmlands län	5	-2	1	5	0	1
Örebro län	2	0	2	0	0	0
Västmanlands län	-2	-3	-1	2	0	0
Dalarnas län	6	0	3	3	0	0
Gävleborgs län	-4	-3	0	-1	0	0
Västernorrlands län	5	0	-1	6	2	-2
Jämtlands län	7	0	7	0	1	-1
Västerbottens län	1	2	-3	-1	1	2
Norrbottnens län	-1	0	1	-1	-1	0
Hela landet	-95	-142	17	30	4	-4

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag.

Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.⁸

Av Tabell 2 framgår förändringarna av antalet serviceställen mellan 2013–15. Sammanlagt hade cirka 2,3 procent av serviceställena försvunnit i landet som helhet vid uppdaterings-tillfället i september och då företrädesvis i områden med mycket hög eller mycket låg tillgänglighet. De största procentuella förändringarna hade skett i Kalmar län och Gotlands län där antalet serviceställen för kontantuttag ökat med 15 respektive 14 procent.

⁸ Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipo/indexerad-tillganglighet.html>

Tabell 3 Tillgänglighet till kontantuttag 2015

Län	Befolkning < än 10 km till närmaste	Befolkning 10–20 km till närmaste	Befolkning 20–30 km till närmaste	Befolkning 30–40 km till närmaste	Befolkning > än 40 km till närmaste
Stockholms län	2 152 354	34 566	5 624	749	0
Uppsala län	301 495	41 755	5 626	11	0
Södermanlands län	242 447	32 881	5 280	21	0
Östergötlands län	399 210	35 126	7 024	272	31
Jönköpings län	301 801	40 481	1 975	0	0
Kronobergs län	163 125	24 674	1 329	0	0
Kalmar län	193 088	35 473	6 315	544	4
Gotlands län	44 725	10 687	1 687	155	0
Blekinge län	138 710	14 540	857	0	0
Skåne län	1 270 056	18 852	0	0	0
Hallands län	291 950	18 615	95	0	0
Västra Götalands län	1 533 552	94 259	3 302	128	0
Värmlands län	230 129	34 613	8 794	1 131	21
Örebro län	258 306	28 168	1 676	0	0
Västmanlands län	243 640	15 859	2 200	0	0
Dalarnas län	248 448	27 820	1 328	1 180	125
Gävleborgs län	252 998	22 482	2 686	669	1 049
Västernorrlands län	212 913	24 234	4 778	665	409
Jämtlands län	100 276	15 777	5 928	2 525	2 188
Västerbottens län	218 807	25 589	11 620	3 235	3 058
Norrbottnens län	209 143	19 678	8 372	5 697	6 604
Hela landet	9 007 173	616 129	86 496	16 982	13 489

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag. I redovisningarna om tillgänglighet är befolkning som inte kunnat anslutas till vägnätet exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har befolkningsstatistik från SCB daterad 2014-12-31 använts.

Tabell 4 Förändring i tillgänglighet till kontantuttag mellan 2013 och 2015

Län	Befolkning < än 10 km till närmaste	Befolkning 10–20 km till närmaste	Befolkning 20–30 km till närmaste	Befolkning 30–40 km till närmaste	Befolkning > än 40 km till närmaste
Stockholms län	67 704	-615	1 887	639	0
Uppsala län	7 919	152	-1 107	-1	0
Södermanlands län	6 632	-549	-151	-2	0
Östergötlands län	8 590	-870	360	231	31
Jönköpings län	5 695	-307	-247	0	0
Kronobergs län	6 207	-2 701	-265	0	0
Kalmar län	8 301	-5 309	-1 277	315	-1
Gotlands län	2 796	-1 648	-736	-393	-4
Blekinge län	3 827	-1 977	-3	0	0
Skåne län	31 021	-5 201	0	0	0
Hallands län	9 978	-3 411	-23	0	0
Västra Götalands län	36 796	-3 679	-1 544	4	0
Värmlands län	6 084	-1 972	-2 065	-415	-22
Örebro län	7 923	-2 485	-400	-1	0
Västmanlands län	7 411	-717	-1 214	0	0
Dalarnas län	4 798	-2 286	-105	-56	-5
Gävleborgs län	3 896	-475	-78	-29	-59
Västernorrlands län	2 652	-1 456	-576	73	385
Jämtlands län	2 566	-238	-577	-231	-963
Västerbottens län	2 689	175	-213	-27	-507
Norrbottens län	824	21	-54	-304	842
Hela landet	234 309	-35 548	-8 388	-197	-303

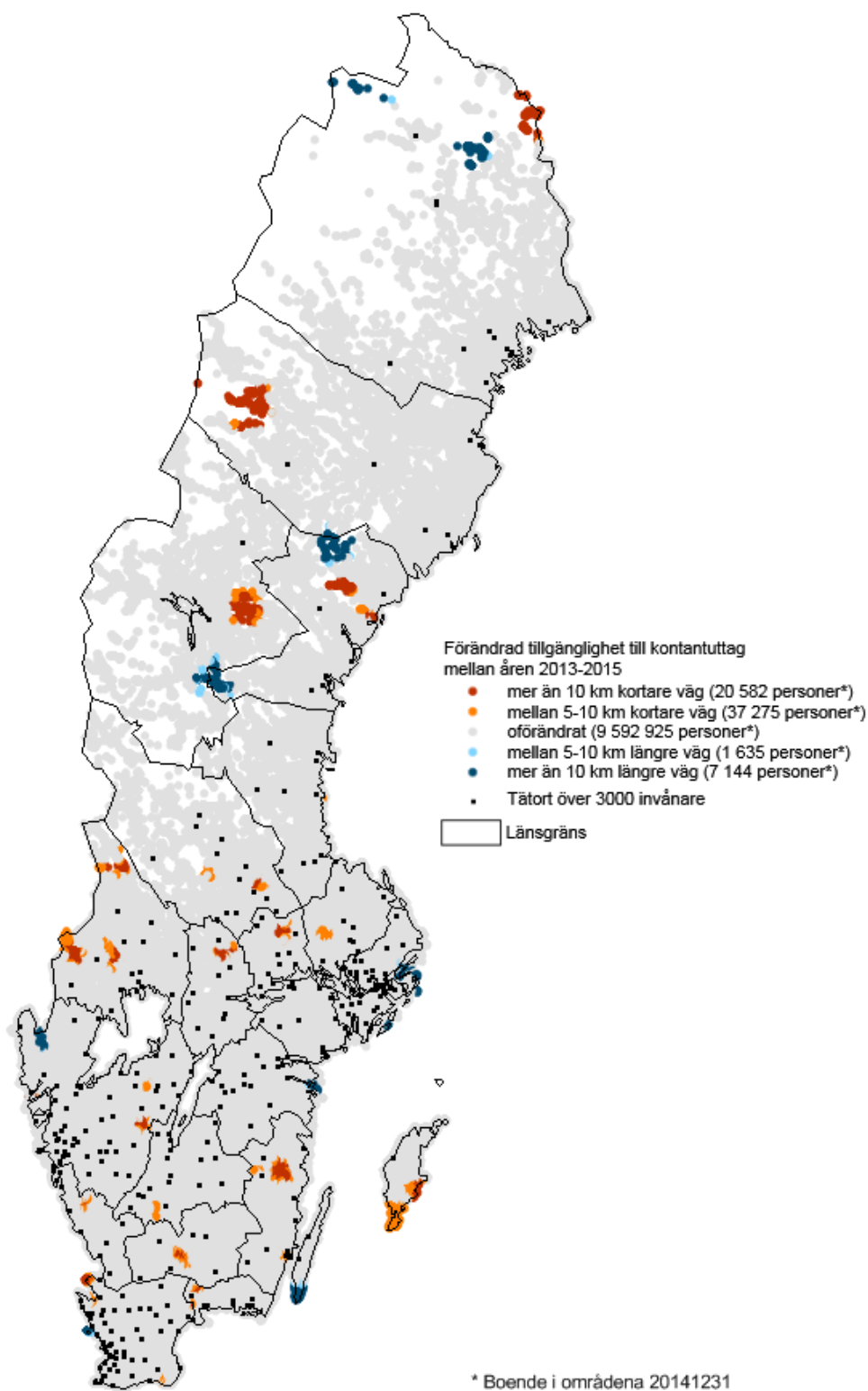
Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag. I redovisningarna om tillgänglighet är befolkning som inte kunnat anslutas till vägnätet exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har befolkningsstatistik från SCB daterad 2014-12-31

Av Tabell 3 ovan framgår tillgängligheten fördelad på län. Tabellen visar att drygt 30 000 personer hade 30 kilometer eller längre med bil till det närmaste servicestället för kontantuttag vid uppdateringstillfället i september 2015. Av dessa hade nästan 13 500 personer längre än 40 kilometers färdväg till det närmaste fasta servicestället för kontantuttag.

Av Tabell 4 framgår att personantalet i alla tillgänglighetskategorier minskar utom i kategorin med mindre än 10 km till närmaste kontantuttag. Fler hade alltså fått kortare resväg till sitt närmaste kontantuttagsställe sedan 2013 vid uppdateringstillfället i september 2015. En utveckling som i viss mån berodde på bibehållen eller fler uttagsmöjligheter på landsbygden men också på att befolkningen generellt minskar i de mest otillgängliga delarna av landet och ökar i mer urbana miljöer. Det bör här noteras att antal uttagsmöjligheter just nu minskar dramatiskt i vissa delar av landet på grund av Handelsbankens beslut att ta bort kontanthantering vid var sjätte av sina bankkontor, vilket istället fått till följd att totalt sett fler fått längre resväg än 20 km till sitt närmaste kontantuttagställe jämfört med 2013 (se sektion 5.2.4).

En enskild noterbar förändring som inte återspeglas i redovisningen mellan 2013–15 är att flera serviceställen i Norrbottens län tillfälligt tappade sina sista serviceställen för kontantuttag på grund av Exchange Finans och West International koncept Centres driftstopp under 2014. Ett driftstopp som för Norrbottens läns del medförde att antalet personer som hade längre än 40 kilometer till sin närmaste service för kontantuttag i det närmaste fördubblats under det året. Då verksamheten kom igång igen under 2015 återfick de flesta platser som berördes av driftstoppet möjligheten att ta ut kontanter igen.

Figur 6 Befolkningens förändrade tillgänglighet till kontantuttag mellan år 2013–15

Källa: Tillväxtanalys

5.2.4 Kontantuttag efter uppdateringen av bankkassa i oktober 2015

Inför produktionen av tidigare års rapporter kring grundläggande betaltjänster har Tillväxtanalys låtit ”låsa” databasen vid ett specifikt datum i direkt anslutning efter sensommarens uppdatering. Detta för att i lugn och ro kunna framställa och leverera jämförbara analyser och därmed undvika missmatchningar mellan redovisningar i olika uppdragsrapporter (bland annat samordningen med produktionen av Länsstyrelsen i Dalarnas bevakningsuppdragsrapport). Samma princip har följts under årets produktion, men med undantaget att det under oktober månad framkom att Handelsbanken med anledning av Riksbankens sedel- och myntutbyte beslutat sig för att med kort varsel upphöra med kontanthantering vid 95 av sina bankkontor runt om i landet. Eftersom Handelsbanken har varit en av de sista aktörerna att tillhandahålla kontanthantering via bankkassa i landet, så gjorde Tillväxtanalys och länsstyrelsen bedömningen att en sådan omfattande förändring också skulle få stor betydelse för den fortsatta bedömningen av tillgången och tillgängligheten till kontantuttagställen i olika delar av landet. För att fånga upp förändringen och därmed kunna tillhandahålla ett så aktuellt underlag som möjligt lät vi göra en snabb inventering och uppdatering av alla aktörer som tillhandahåller bankkassa. I följande avsnitt särredovisas förväntade effekter av Handelsbankens beslut plus övriga insamlade förändringar för bankkassa som noterades fram till den 23 oktober (observera att övriga ingående kontantuttagsformer så som uttagsautomater, kortterminaler och bankombud är de samma som vid ursprungsuppdateringen i september), då databasen återigen ”låstes” för produktion.

Tabell 5 Antal serviceställen för kontantuttag 2013, september 2015 och oktober 2015

Län	Totalt			Mycket Hög			Hög			Mellan			Låg			Mycket Låg		
	2013	sept15	okt15	2013	sept15	okt15	2013	sept15	okt15	2013	sept15	okt15	2013	sept15	okt15	2013	sept15	okt15
Stockholm	952	877	860	908	835	818	30	30	30	7	9	9	3	2	2	4	1	1
Uppsala	113	118	118	86	89	89	14	16	16	13	13	13	0	0	0	0	0	0
Södermanland	132	121	120	52	48	47	79	72	72	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Östergötland	144	157	152	106	118	114	32	34	33	3	3	3	3	2	2	0	0	0
Jönköping	135	136	131	55	55	52	37	38	37	43	43	42	0	0	0	0	0	0
Kronoberg	80	79	78	34	35	34	35	34	34	11	10	10	0	0	0	0	0	0
Kalmar	99	114	112	0	0	0	49	55	53	45	53	53	5	6	6	0	0	0
Gotland	36	41	38	0	0	0	0	0	0	33	37	35	3	4	3	0	0	0
Blekinge	62	62	61	0	0	0	60	59	58	2	3	3	0	0	0	0	0	0
Skåne	615	548	529	432	381	366	147	136	132	35	31	31	0	0	0	1	0	0
Halland	128	125	124	48	44	44	69	69	68	5	6	6	6	6	6	0	0	0
Västra Götaland	721	725	709	414	394	387	223	240	233	82	88	86	1	2	2	1	1	1
Värmland	115	120	119	44	42	41	21	22	22	47	52	52	1	1	1	2	3	3
Örebro	109	111	105	60	60	58	42	44	41	7	7	6	0	0	0	0	0	0
Västmanland	107	105	105	67	64	64	35	34	34	5	7	7	0	0	0	0	0	0
Dalarna	137	143	140	0	0	0	94	97	96	30	33	32	5	5	4	8	8	8
Gävleborg	124	120	118	49	46	46	14	14	14	60	59	57	1	1	1	0	0	0
Västernorrland	112	117	111	0	0	0	57	56	57	40	46	43	10	12	9	5	3	2
Jämtland	66	73	66	0	0	0	26	33	32	8	8	8	26	27	21	6	5	5
Västerbotten	108	109	101	37	39	35	29	26	24	27	26	25	13	14	13	2	4	4
Norrbottn	124	123	120	0	0	0	60	61	59	41	40	39	19	18	18	4	4	4
Riket	4 219	4 124	4 017	2 392	2 250	2 195	1 153	1 170	1 145	545	575	561	96	100	88	33	29	28

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för dagskassehantering avser serviceboxar, recyclingmaskiner och dagskassuppräknig. Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.⁹

⁹Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipos/indexerad-tillganglighet.html>

Av Tabell 5 framgår det att i områden med *låg* eller *mycket låg tillgänglighet* till tätorter finns enligt uppdateringen i oktober 2015 sammanlagt 116 serviceställen där man kan ta ut kontanter. Dessa serviceställen är fördelade på 13 av 21 län. 83 procent av samtliga serviceställen efter uppdateringen i oktober 2015 finns i områden med *mycket hög* eller *hög tillgänglighet* till tätorter.

Tabell 6 Förändringen av antal serviceställen för kontantuttag mellan september 2015 och oktober 2015

Län	Totalt antal serviceställen	Mycket hög tillgänglighet	Hög tillgänglighet	Mellan tillgänglighet	Låg tillgänglighet	Mycket låg tillgänglighet
Stockholms län	-17	-17	0	0	0	0
Uppsala län	0	0	0	0	0	0
Södermanlands län	-1	-1	0	0	0	0
Östergötlands län	-5	-4	-1	0	0	0
Jönköpings län	-5	-3	-1	-1	0	0
Kronobergs län	-1	-1	0	0	0	0
Kalmar län	-2	0	-2	0	0	0
Gotlands län	-3	0	0	-2	-1	0
Blekinge län	-1	0	-1	0	0	0
Skåne län	-19	-15	-4	0	0	0
Hallands län	-1	0	-1	0	0	0
Västra Götalands län	-16	-7	-7	-2	0	0
Värmlands län	-1	-1	0	0	0	0
Örebro län	-6	-2	-3	-1	0	0
Västmanlands län	0	0	0	0	0	0
Dalarnas län	-3	0	-1	-1	-1	0
Gävleborgs län	-2	0	0	-2	0	0
Västernorrlands län	-6	0	1	-3	-3	-1
Jämtlands län	-7	0	-1	0	-6	0
Västerbottens län	-8	-4	-2	-1	-1	0
Norrbottens län	-3	0	-2	-1	0	0
Hela landet	-107	-55	-25	-14	-12	-1

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag.

Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.¹⁰

Av Tabell 6 framgår förändringarna av antalet serviceställen mellan september 2015–oktober 2015. Sammanlagt hade cirka 2,7 procent av serviceställena försvunnit i landet som helhet vid uppdateringstillfället i oktober och då företrädesvis inom samtliga tillgänglighetskategorier. De största procentuella förändringarna hade skett i Jämtlands län och Västerbottens län där antalet serviceställen för kontantuttag minskat ned 10 respektive 7 procent.

¹⁰ Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipos/indexerad-tillganglighet.html>

Tabell 7 Tillgänglighet till kontantuttag oktober 2015

Län	Befolkning < än 10 km till närmaste	Befolkning 10–20 km till närmaste	Befolkning 20–30 km till närmaste	Befolkning 30–40 km till närmaste	Befolkning > än 40 km till närmaste
Stockholms län	2 152 354	34 566	5 624	749	0
Uppsala län	301 495	41 755	5 626	11	0
Södermanlands län	242 447	32 881	5 280	21	0
Östergötlands län	399 210	35 126	7 024	272	31
Jönköpings län	301 801	40 481	1 975	0	0
Kronobergs län	163 125	24 674	1 329	0	0
Kalmar län	193 088	35 473	6 315	544	4
Gotlands län	44 727	10 685	1 687	155	0
Blekinge län	138 710	14 540	857	0	0
Skåne län	1 270 052	18 856	0	0	0
Hallands län	291 950	18 615	95	0	0
Västra Götalands län	1 533 516	94 205	3 392	128	0
Värmlands län	230 129	34 613	8 794	1 131	21
Örebro län	257 192	28 918	2 040	0	0
Västmanlands län	243 640	15 859	2 200	0	0
Dalarnas län	244 915	28 002	3 702	2 137	145
Gävleborgs län	252 998	22 482	2 686	669	1 049
Västernorrlands län	209 969	23 462	5 787	2 328	1 453
Jämtlands län	94 265	14 742	10 430	3 843	3 414
Västerbottens län	217 489	26 323	11 986	3 391	3 120
Norrbottnens län	209 143	19 678	8 372	5 697	6 604
Hela landet	8 992 215	615 936	95 201	21 076	15 841

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag. I redovisningarna om tillgänglighet är befolkning som inte kunnat anslutas till vägnätet exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har befolkningsstatistik från SCB daterad 2014-12-31 använts.

Tabell 8 Förändring i tillgänglighet till kontantuttag mellan september 2015 och oktober 2015

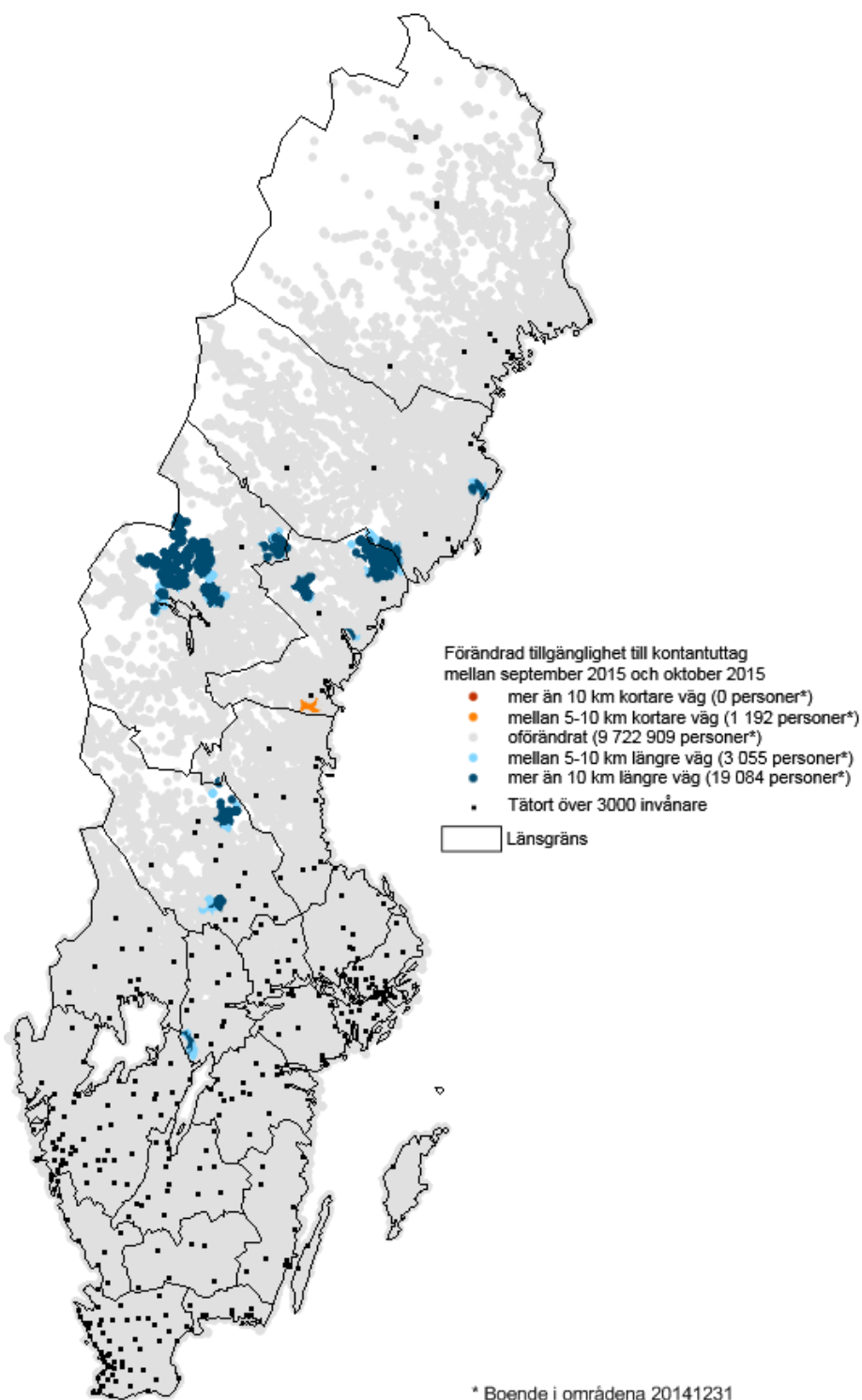
Län	Befolkning < än 10 km till närmaste	Befolkning 10–20 km till närmaste	Befolkning 20–30 km till närmaste	Befolkning 30–40 km till närmaste	Befolkning > än 40 km till närmaste
Stockholms län	0	0	0	0	0
Uppsala län	0	0	0	0	0
Södermanlands län	0	0	0	0	0
Östergötlands län	0	0	0	0	0
Jönköpings län	0	0	0	0	0
Kronobergs län	0	0	0	0	0
Kalmar län	0	0	0	0	0
Gotlands län	2	-2	0	0	0
Blekinge län	0	0	0	0	0
Skåne län	-4	4	0	0	0
Hallands län	0	0	0	0	0
Västra Götalands län	-36	-54	90	0	0
Värmlands län	0	0	0	0	0
Örebro län	-1 114	750	364	0	0
Västmanlands län	0	0	0	0	0
Dalarnas län	-3 533	182	2 374	957	20
Gävleborgs län	0	0	0	0	0
Västernorrlands län	-2 944	-772	1 009	1 663	1 044
Jämtlands län	-6 011	-1 035	4 502	1 318	1 226
Västerbottens län	-1 318	734	366	156	62
Norrbottnens län	0	0	0	0	0
Hela landet	-14 958	-193	8 705	4 094	2 352

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för kontantuttag avser uttagsautomater, bankkassor, kortterminaler och bankombud där inga motprestationer gäller för uttag. I redovisningarna om tillgänglighet är befolkning som inte kunnat anslutas till vägnätet exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har befolkningsstatistik från SCB daterad 2014-12-31

Av Tabell 7 ovan framgår tillgängligheten fördelad på län. Tabellen visar att nästan 37 000 personer hade 30 kilometer eller längre med bil till det närmaste servicestället för kontantuttag vid uppdateringstillfället i oktober 2015. Av dessa hade nästan 16 000 personer längre än 40 kilometers färdväg till det närmaste fasta servicestället för kontantuttag.

Av Tabell 8 framgår att personantalet ökat i alla kategorier över 20 km till närmaste kontantuttag. Fler har alltså fått längre resväg till sitt närmaste kontantuttagsställe mellan uppdateringstillfället i september 2015 och uppdateringstillfället i oktober 2015. En utveckling som enbart beror som färre kontantuttagsmöjligheter.

Figur 7 Befolkningens förändrade tillgänglighet till kontantuttag mellan uppdateringstillfället i september 2015 och uppdateringstillfället i oktober 2015

Källa: Tillväxtanalys

5.2.5 Betalningsförmedling

Serviceställen för betalningsförmedling avser bankkassa samt tjänst mot bankkonto.

Tabell 9 Antal serviceställen för betalningsförmedling 2013, 2014 och 2015

Län	Totalt			Mycket Hög			Hög			Mellan			Låg			Mycket Låg		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Stockholm	510	424	480	480	401	455	20	17	18	6	4	5	1	0	0	3	2	2
Uppsala	65	56	57	43	35	39	11	11	9	10	9	8	1	1	1	0	0	0
Södermanland	62	39	57	21	12	21	40	27	36	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Östergötland	90	81	94	64	59	69	20	19	21	3	2	3	2	1	1	1	0	0
Jönköping	84	68	72	29	21	25	28	24	25	27	23	22	0	0	0	0	0	0
Kronoberg	54	45	48	20	13	15	25	21	22	9	11	11	0	0	0	0	0	0
Kalmar	62	56	62	0	0	0	30	26	30	30	28	30	2	2	2	0	0	0
Gotland	11	11	17	0	0	0	0	0	0	10	10	15	1	1	2	0	0	0
Blekinge	35	24	29	0	0	0	33	22	26	2	2	3	0	0	0	0	0	0
Skåne	333	277	302	236	193	223	79	68	65	17	16	14	0	0	0	1	0	0
Halland	62	51	59	15	13	19	41	33	34	3	3	4	3	2	2	0	0	0
Västra Götaland	352	287	341	207	176	193	108	85	109	35	25	38	2	1	1	0	0	0
Värmland	61	58	67	23	21	22	14	13	14	21	22	29	2	1	1	1	1	1
Örebro	70	63	67	39	33	36	25	24	25	6	6	6	0	0	0	0	0	0
Västmanland	63	57	58	37	35	37	21	17	16	5	5	5	0	0	0	0	0	0
Dalarna	74	67	71	0	0	0	46	39	42	19	20	21	7	6	6	2	2	2
Gävleborg	90	66	62	26	14	11	15	10	10	48	41	40	0	0	0	1	1	1
Västernorrland	67	60	64	0	0	0	29	26	28	25	23	24	9	9	10	4	2	2
Jämtland	44	42	43	0	0	0	14	13	13	5	5	5	21	19	21	4	5	4
Västerbotten	65	61	64	22	19	19	10	10	11	20	19	19	12	12	12	1	1	3
Norrbottn	70	62	62	0	0	0	29	24	24	21	19	20	15	16	14	5	3	4
Riket	2 324	1 955	2 176	1 262	1 045	1 184	638	529	578	323	293	322	78	71	73	23	17	19

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för betalningsförmedling avser bankkassa samt tjänst mot bankkonto. Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.¹¹

¹¹ Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/sv/analysplattformar/geografisk-analys---pipos/indexerad-tillganglighet.html>

Av Tabell 9 framgår det att i områden med *låg* eller *mycket låg tillgänglighet* till tätorter finns sammanlagt 92 serviceställen där du kan utföra betalningsförmedling över disk. Dessa serviceställen är fördelade på 14 av 21 län. Drygt 80 procent av samtliga serviceställen finns i områden med *mycket hög* eller *hög tillgänglighet* till tätorter.

Tabell 10 Förändring i antal serviceställen för betalningsförmedling mellan 2013–15

Län	Totalt antal serviceställen	Mycket hög tillgänglighet	Hög tillgänglighet	Mellan tillgänglighet	Låg tillgänglighet	Mycket låg tillgänglighet
Stockholms län	-30	-25	-2	-1	-1	-1
Uppsala län	-8	-4	-2	-2	0	0
Södermanlands län	-5	0	-4	-1	0	0
Östergötlands län	4	5	1	0	-1	-1
Jönköpings län	-12	-4	-3	-5	0	0
Kronobergs län	-6	-5	-3	2	0	0
Kalmar län	0	0	0	0	0	0
Gotlands län	6	0	0	5	1	0
Blekinge län	-6	0	-7	1	0	0
Skåne län	-31	-13	-14	-3	0	-1
Hallands län	-3	4	-7	1	-1	0
Västra Götalands län	-11	-14	1	3	-1	0
Värmlands län	6	-1	0	8	-1	0
Örebro län	-3	-3	0	0	0	0
Västmanlands län	-5	0	-5	0	0	0
Dalarnas län	-3	0	-4	2	-1	0
Gävleborgs län	-28	-15	-5	-8	0	0
Västernorrlands län	-3	0	-1	-1	1	-2
Jämtlands län	-1	0	-1	0	0	0
Västerbottens län	-1	-3	1	-1	0	2
Norrbottens län	-8	0	-5	-1	-1	-1
Hela landet	-148	-78	-60	-1	-5	-4

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för betalningsförmedling avser bankkassa samt tjänst mot bankkonto. Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.¹²

Av Tabell 10 framgår förändringarna av antalet serviceställen mellan 2013–15. Sammanlagt har cirka 6 procent av serviceställena försvunnit i hela landet och då minskat inom samtliga tillgänglighetskategorier. Den största procentuella förändringen har skett i Gotlands län där antalet betalningsförmedlingsställen ökat med 55 procent medan de i Gävleborgs län minskat med cirka 31 procent under samma tidperiod.

¹² Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipo/indexerad-tillganglighet.html>

Tabell 11 Tillgänglighet till betalningsförmedling 2015

Län	Befolkning < 10 km till närmaste	Befolkning 10–20 km till närmaste	Befolkning 20–30 km till närmaste	Befolkning 30–40 km till närmaste	Befolkning > än 40 km till närmaste
Stockholms län	2 136 658	48 815	8 200	1 552	11
Uppsala län	269 783	67 304	11 598	202	0
Södermanlands län	231 612	39 783	9 154	80	0
Östergötlands län	371 554	59 925	8 514	1 128	542
Jönköpings län	290 166	51 199	2 892	0	0
Kronobergs län	159 506	28 453	1 169	0	0
Kalmar län	194 267	34 713	5 825	610	9
Gotlands län	43 238	11 595	1 949	466	6
Blekinge län	131 573	18 536	3 998	0	0
Skåne län	1 229 358	58 869	681	0	0
Hallands län	278 880	31 502	278	0	0
Västra Götalands län	1 468 763	152 843	9 640	144	0
Värmlands län	226 050	38 064	8 929	1 534	111
Örebro län	251 980	31 458	4 708	4	0
Västmanlands län	242 329	17 037	2 333	0	0
Dalarnas län	244 143	29 970	3 867	838	83
Gävleborgs län	245 291	28 515	4 885	486	707
Västernorrlands län	211 827	25 357	4 766	641	408
Jämtlands län	92 891	16 178	9 733	4 308	3 584
Västerbottens län	205 394	29 909	16 236	6 196	4 574
Norrbottens län	199 867	25 729	10 102	4 725	9 071
Hela landet	8 725 130	845 754	129 457	22 914	19 106

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för betalningsförmedling avser bankkassa samt tjänst mot bankkonto. I redovisningarna om tillgänglighet är befolkning som inte kunnat anslutas till vägnätet exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har befolkningsstatistik från SCB daterad 2013-12-31 använts.

Tabell 12 Förändring i tillgänglighet till betalningsförmedling mellan 2013 och 2015

Län	Befolkning < 10 km till närmaste	Befolkning 10–20 km till närmaste	Befolkning 20–30 km till närmaste	Befolkning 30–40 km till närmaste	Befolkning > än 40 km till närmaste
Stockholms län	66 102	2 361	2 504	605	-14
Uppsala län	3 716	2 805	452	-10	0
Södermanlands län	-6 891	8 149	4 604	68	0
Östergötlands län	1 995	4 289	525	991	542
Jönköpings län	1 264	4 204	-317	-10	0
Kronobergs län	3 018	151	72	0	0
Kalmar län	2 832	-896	-229	318	4
Gotlands län	5 378	-2 977	-1 693	-549	-144
Blekinge län	5 573	-3 564	-162	0	0
Skåne län	411	24 728	681	0	0
Hallands län	21 537	-14 928	-65	0	0
Västra Götalands län	34 069	-2 604	120	6	0
Värmlands län	16 959	1 430	-11 362	-4 596	-821
Örebro län	7 547	-4 273	1 764	-1	0
Västmanlands län	5 925	882	-1 327	0	0
Dalarnas län	6 062	-3 354	-202	-87	-73
Gävleborgs län	247	2 574	491	24	-81
Västernorrlands län	3 144	-1 856	-682	86	386
Jämtlands län	-437	540	64	-100	490
Västerbottens län	2 465	221	-118	-15	-436
Norrbottnens län	-2 551	2 840	135	-928	1 833
Hela landet	178 365	20 722	-4 745	-4 198	1 686

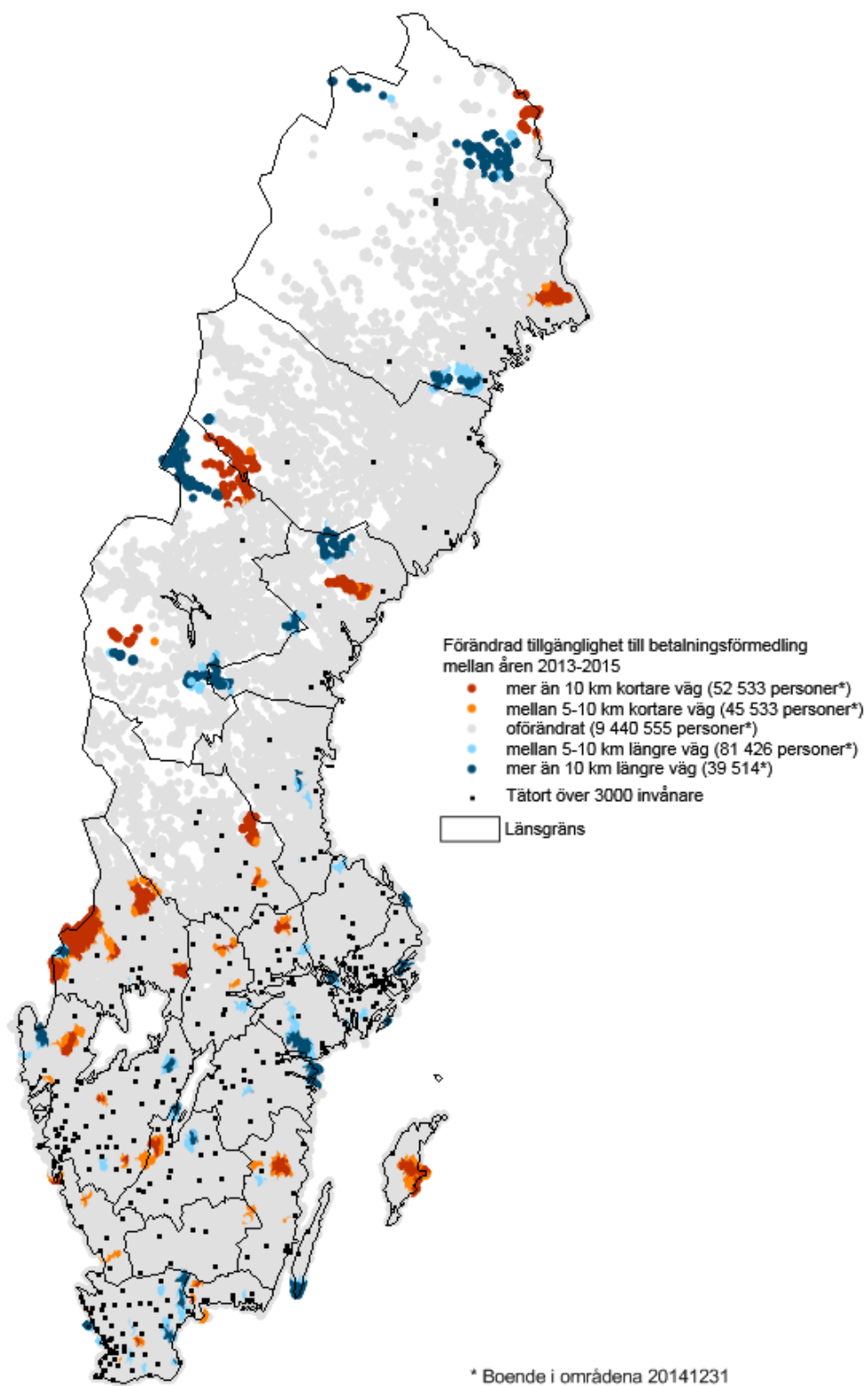
Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för betalningsförmedling avser bankkassa samt tjänst mot bankkonto. I redovisningarna om tillgänglighet är befolkning som inte kunnat anslutas till vägnätet exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har befolkningsstatistik från SCB daterad 2013-12-31 använts.

Av Tabell 11 framgår tillgängligheten fördelad på län. Tabellen visar att närmare 53 000 personer har mer än 30 kilometer med bil till det närmaste servicestället för betalningsförmedling. Av dessa har drygt 19 000 personer längre än 40 kilometer till det närmaste fasta servicestället för betalningsförmedling.

Av Tabell 12 framgår hur befolkningens tillgänglighet har förändrats sedan 2013. En förskjutning kan skönjas i fördelningen åt båda riktningarna, där totalt sätt färre har längre än 20 km till sin närmaste betalningsförmedling 2015 än 2013 samtidigt som antalet personer som har längre än 40 km till sitt närmaste betalningsförmedlingsställe ökat något under samma period.

En enskild noterbar förändring som inte återspeglas i redovisningen mellan 2013–15 är att en dramatisk nedgång i antalet serviceställen och försämrad tillgänglighet till betalningsförmedling noterades under 2014 som framför allt kan härledas till Finansinspektionens beslut den 14/1 2014 att dra in Exchange Finans tillstånd att bedriva betaltjänstverksamhet. Beslutet medförde att ett stort antal ombudsställen för Exchange Finans betalningsförmedlingstjänst Giroservice försvann över en natt i hela landet. Giroservice togs sedermera över av Svea Ekonomi, vars verksamheter nu i viss utsträckning ersatt det tidigare serviceutbudet av betalningsförmedling, vilket återspeglas i att antalet serviceställen generellt ökat i alla tillgänglighetskategorier sedan 2014 men ändå minskat sedan 2013. Den totala tillgängligheten till betalningsförmedlingsställen har förbättrats i landet som helhet under perioden 2014–15 trots att drygt en fjärdedel av de drabbade ombuden för betalningsförmedling inte återupptagit sina tjänster sedan dess. Detta beroende på att helt nya serviceställen tillkommit på platser utan koppling till avvecklingen av Exchange Finans.

Figur 8 Befolkningens förändrade tillgänglighet till betalningsförmedling mellan år 2013–15

Källa: Tillväxtanalys

5.2.6 Dagskassehantering

Serviceställen för dagskassehantering avser serviceboxar, recyclingmaskiner och dagskasseuppräknig.

Tabell 13 Antal serviceställen för dagskassehantering 2013, 2014, 2015

Län	Totalt			Mycket Hög			Hög			Mellan			Låg			Mycket Låg		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Stockholm	216	180	149	202	171	139	8	7	7	2	2	3	1	0	0	3	0	0
Uppsala	41	43	40	30	28	26	6	9	9	5	6	5	0	0	0	0	0	0
Södermanland	33	32	28	9	8	8	24	24	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Östergötland	56	47	52	37	26	35	16	18	14	1	2	2	2	1	1	0	0	0
Jönköping	52	60	50	14	13	11	21	24	22	17	23	17	0	0	0	0	0	0
Kronoberg	33	31	27	12	11	8	14	13	12	7	7	7	0	0	0	0	0	0
Kalmar	38	39	40	0	0	0	20	18	19	17	20	20	1	1	1	0	0	0
Gotland	12	13	14	0	0	0	0	0	0	12	13	13	0	0	1	0	0	0
Blekinge	29	27	23	0	0	0	27	25	21	2	2	2	0	0	0	0	0	0
Skåne	162	165	171	104	105	91	48	51	65	9	9	15	0	0	0	1	0	0
Halland	40	41	39	11	11	9	24	25	24	3	3	4	2	2	2	0	0	0
Västra Götaland	200	207	182	90	94	74	76	76	73	33	37	35	1	0	0	0	0	0
Värmland	39	48	49	13	14	15	9	8	9	16	25	24	0	0	0	1	1	1
Örebro	34	35	35	17	14	12	14	18	20	3	3	3	0	0	0	0	0	0
Västmanland	28	25	27	18	15	15	10	10	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dalarna	46	44	51	0	0	0	26	25	27	15	15	16	2	2	4	3	2	4
Gävleborg	41	37	34	10	7	5	4	4	4	27	26	25	0	0	0	0	0	0
Västernorrland	25	28	31	0	0	0	12	16	16	9	10	12	2	2	3	2	0	0
Jämtland	34	37	38	0	0	0	13	11	11	4	5	5	12	16	16	5	5	6
Västerbotten	52	53	47	15	14	10	11	12	10	14	15	15	10	10	10	2	2	2
Norrbottn	39	36	37	0	0	0	13	13	13	15	15	16	8	8	8	3	0	0
Riket	1 250	1 228	1 164	582	531	458	396	407	408	211	238	239	41	42	46	20	10	13

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för dagskassehantering avser serviceboxar, recyclingmaskiner och dagskassuppräknig. Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.¹³

¹³Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipos/indexerad-tillganglighet.html>

Av Tabell 13 framgår att i områden med *låg* eller *mycket låg tillgänglighet* till tätorter finns sammanlagt 59 serviceställen där du har möjlighet att lämna en dagskassa. Dessa serviceställen är fördelade på 10 av 21 län. Drygt 74 procent av samtliga serviceställen finns i områden med *mycket hög* eller *hög tillgänglighet* till tätorter.

Tabell 14 Förändring i antalet serviceställen för dagskassehantering mellan 2013 till 2015

Län	Totalt antal serviceställen	Mycket hög tillgänglighet	Hög tillgänglighet	Mellan tillgänglighet	Låg tillgänglighet	Mycket låg tillgänglighet
Stockholms län	-67	-63	-1	1	-1	-3
Uppsala län	-1	-4	3	0	0	0
Södermanlands län	-5	-1	-4	0	0	0
Östergötlands län	-4	-2	-2	1	-1	0
Jönköpings län	-2	-3	1	0	0	0
Kronobergs län	-6	-4	-2	0	0	0
Kalmar län	2	0	-1	3	0	0
Gotlands län	2	0	0	1	1	0
Blekinge län	-6	0	-6	0	0	0
Skåne län	9	-13	17	6	0	-1
Hallands län	-1	-2	0	1	0	0
Västra Götalands län	-18	-16	-3	2	-1	0
Värmlands län	10	2	0	8	0	0
Örebro län	1	-5	6	0	0	0
Västmanlands län	-1	-3	2	0	0	0
Dalarnas län	5	0	1	1	2	1
Gävleborgs län	-7	-5	0	-2	0	0
Västernorrlands län	6	0	4	3	1	-2
Jämtlands län	4	0	-2	1	4	1
Västerbottens län	-5	-5	-1	1	0	0
Norrbottnens län	-2	0	0	1	0	-3
Hela landet	-86	-124	12	28	5	-7

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för dagskassehantering avser serviceboxar, recyclingmaskiner och dagskasseuppräknings. Redovisningen per tillgänglighetsklass följer Tillväxtanalys modell för indexerad tillgänglighet.¹⁴

Av Tabell 14 framgår förändringarna av antalet dagskassehanteringsställen mellan 2013–15. Sammanlagt har knappt 2 procent av serviceställena försvunnit i hela landet och då företrädesvis i områden med mycket hög och mycket låg tillgänglighet. Den största procentuella förändringen har skett i Stockholms län där antalet serviceställen minskat med 31 procent medan antalet i Värmlands län ökat med 26 procent.

¹⁴ Läs mer via: Bilaga 1 samt <http://www.tillvaxtanalys.se/analysplattformar/geografisk-analys---pipo/indexerad-tillganglighet.html>

Tabell 15 Tillgänglighet till dagskassehantering 2015

Län	Arbetsställen < än 10 km till närmaste	Arbetsställen 10–20 km till närmaste	Arbetsställen 20–30 km till närmaste	Arbetsställen 30–40 km till närmaste	Arbetsställen > än 40 km till närmaste
Stockholms län	38 045	780	166	42	0
Uppsala län	3 826	570	173	2	0
Södermanlands län	3 202	582	206	1	0
Östergötlands län	5 488	557	114	15	8
Jönköpings län	4 279	593	21	6	0
Kronobergs län	2 323	465	119	12	0
Kalmar län	3 017	460	139	21	1
Gotlands län	776	136	70	12	14
Blekinge län	1 961	141	43	0	0
Skåne län	21 482	1 009	0	0	0
Hallands län	4 585	629	3	0	0
Västra Götalands län	24 016	1 846	147	0	0
Värmlands län	3 682	458	197	37	12
Örebro län	3 738	350	76	3	0
Västmanlands län	3 143	283	85	7	0
Dalarnas län	3 808	463	122	61	2
Gävleborgs län	3 531	611	143	35	19
Västernorrlands län	3 000	288	183	73	126
Jämtlands län	1 731	205	216	69	127
Västerbottens län	2 936	240	168	74	58
Norrbottnens län	2 984	267	86	50	182
Hela landet	141 553	10 933	2 477	520	549

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för dagskassehantering avser serviceboxar, recyclingmaskiner och dagskasseuppräknig.

I redovisningarna om tillgänglighet är arbetsställen som inte kunnat anslutas till något vägnät exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har arbetsställen från Tillväxtanalys individ och företagsdatabas daterad 2012 använts. Av tabellen ovan framgår tillgängligheten fördelad på län. Urvalet arbetsställen gjort utifrån hela och delar av branchgrupper som antas vara extra kontantintensiva. Följande grupper ingår i urvalet: G-Handel, I-Restauranger och hotell, R-Kultur och Fritid samt del av S-Annan serviceverksamhet nämligen Andra konsumenttjänster SNI 95110-96090.

Tabell 16 Förändring i tillgänglighet till dagskassehantering mellan 2013 och 2015

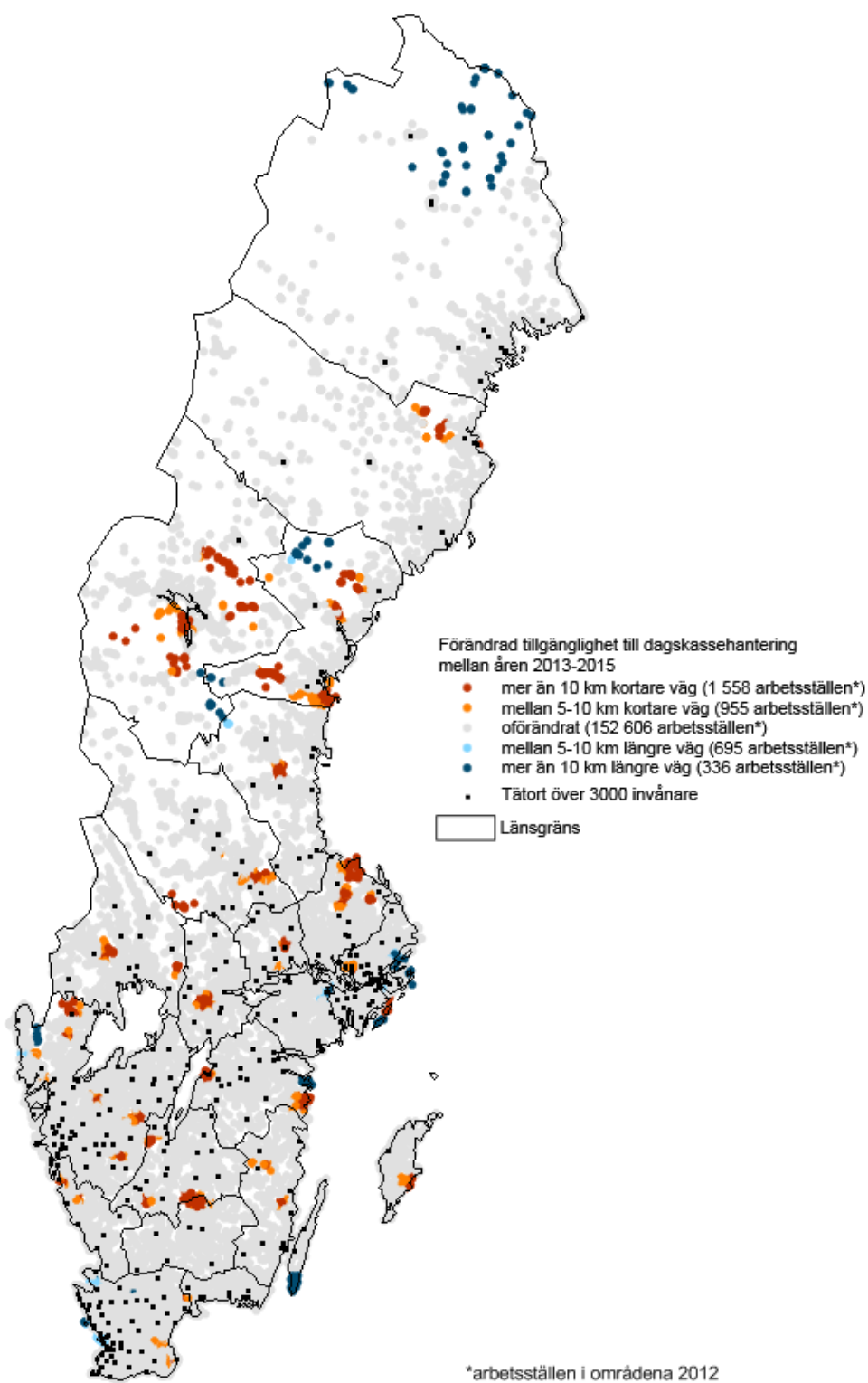
Län	Arbetsställen < 10 km till närmaste	Arbetsställen 10–20 km till närmaste	Arbetsställen 20–30 km till närmaste	Arbetsställen 30–40 km till närmaste	Arbetsställen > än 40 km till närmaste
Stockholms län	130	-172	4	15	0
Uppsala län	115	-58	-48	-8	-1
Södermanlands län	-132	56	76	0	0
Östergötlands län	176	-167	-11	2	0
Jönköpings län	101	-72	-27	-2	0
Kronobergs län	29	15	-8	-36	0
Kalmar län	14	-34	12	8	0
Gotlands län	21	-13	-5	-3	0
Blekinge län	3	-3	0	0	0
Skåne län	-220	220	0	0	0
Hallands län	164	-158	-6	0	0
Västra Götalands län	253	-219	-27	-7	0
Värmlands län	50	1	-50	-1	0
Örebro län	67	-26	-41	0	0
Västmanlands län	49	-46	-5	2	0
Dalarnas län	109	-67	-21	-2	-19
Gävleborgs län	2	20	-22	0	0
Västernorrlands län	219	-108	-25	-80	-6
Jämtlands län	74	18	-19	-43	-30
Västerbottens län	84	-55	13	-27	-15
Norrbottnens län	-26	0	-13	-8	47
Hela landet	1 282	-868	-223	-190	-24

Källa: Tillväxtanalys

Beskrivning och definition: Serviceställen för dagskassehantering avser serviceboxar, recyclingmaskiner och dagskassuppräkningsanordningar. I redovisningarna om tillgänglighet är arbetsställen som inte kunnat anslutas till något vägnät exkluderad. För tillgänglighetsberäkningarna har arbetsställen från Tillväxtanalys individ och företagsdatabas daterad 2012 använts. Av tabellen ovan framgår tillgängligheten fördelad på län. Urvalet arbetsställen gjort utifrån hela och delar av branchgrupper som antas vara extra kontantintensiva. Följande grupper ingår i urvalet: G-Handel, I-Restauranger och hotell, R-Kultur och fritid samt del av S-Annan serviceverksamhet nämligen Andra konsumenttjänster SNI 95110-960

Av Tabell 15 framgår tillgängligheten till dagskassahantering för företag där betalningar i hög grad görs genom kontant betalning och som därmed förmodligen hanterar stora dagskassor. De branschgrupper och SNI-koder som ingår i urvalet av arbetsställen är följande: G-Handel, I-Restauranger och hotell, R-Kultur och Fritid samt del av S-Annan serviceverksamhet nämligen Andra konsumenttjänster SNI 95110-96090. Tabellen visar att närmare 1 100 arbetsställen har mer än 30 kilometer med bil till det närmaste servicestället för betalningsförmedling. Av dessa har över 500 arbetsställen längre än 40 kilometer till det närmaste fasta servicestället för betalningsförmedling.

Av Tabell 16 framgår hur arbetsställets tillgänglighet har förändrats sedan 2013. Ingen entydig bild av förändringarna i landet går att utläsa av materialet. Det finns arbetsställen som fått längre resväg såväl som arbetsställen som fått kortare resväg till sitt närmast betalningsförmedling sedan 2013. En noterbar förändring som även återspeglas i kartan i Figur 6 är att flera platser i Norrbotten tappat sina serviceställen på grund av Exchange Finans och West International koncept Centres driftsstopp.

Figur 9 Kontantintensiva arbetsställets (2012) förändrade tillgänglighet till dagskassehantering mellan år 2013–15

Källa: Tillväxtanalys

Bilaga 1 Modeller för redovisning

Tillväxtanalys utvecklar löpande sättet att redovisa utveckling och tillgänglighet samt antalet serviceslag utifrån vad som anses vara intressant och politiskt relevant. I utvecklingsarbetet ingår också att anpassa metoder, verktyg och redovisningar efter nya krav och förutsättningar, både verksamhetsmässiga och tekniska.

Tillgänglighetsanalyserna i rapporten är beräknade med GIS-plattformen Pupos. Pupos grundfunktionalitet utgår från ett beräknat tidsavstånd mellan start och målpunkter, till exempel en livsmedelsbutik, en skola eller ett apotek. I de flesta fall startar beräkningarna i befolkningsrutor och avslutas när man har nått den närmaste (näst närmaste i sårbarhetsberäkningar) målpunkten eller servicepunkten.

Beräkningarna avser bilresor och baseras på befolkningsdata på 250 meters upplösning och ett vägnät, Nationella Vägdatan (NVDB). Med denna höga upplösning på befolkningsdata krävs det cirka 400 000 befolkade rutor för att täcka hela landet. Genom att använda denna typ av befolkningsraster i beräkningarna blir analysen oberoende av administrativa gränser. I slutfasen av en analys kan det ibland vara lämpligt att aggregera resultaten av beräkningarna enligt administrativa gränser. Denna aggregering görs då som ett sista steg i analysen, vilket försäkras att den höga upplösningen kan behållas genom hela analysen.

I den vägdatan som används ingår alla Sveriges vägar ner till minsta skogsbilväg. Den nationella databasen har även uppgifter om vägnätets hastighetsbegränsningar. Detta gör att den kan användas som mått i tillgänglighetsberäkningarna. Om vägdatan håller tillräckligt hög kvalitet beskriver ett tidsmått tillgängligheten bättre än ett längdmått, eftersom en kilometer grusväg ur tillgänglighetssynpunkt inte är detsamma som en kilometer motorväg.

Pupos-plattformen är under ständig utveckling och analyserna blir efter hand bättre genom nya beräkningsmetoder, förbättrade databaser och ökad precision i geokodningen. Detta leder dock till ett problem då analyser gjorda med en äldre plattform inte går att använda i tidsserier tillsammans med nya analyser, eftersom resultatet då kommer att avvika. Lösningen på problemet är att beräkna hela tidsserier på nytt med den senaste plattformen, vilket i sin tur gör att samma tillgänglighetsanalyser redovisade i äldre rapporter i regel avviker från de i senare rapporter. Rättelserna är i de flesta fall marginella och kan härledas till att både gälla systematiska och grova fel.

För att på ett tillförlitligt sätt kunna beskriva tillgänglighet till service och arbetsmarknad och andra förutsättningar i både städer och glesbefolkade områden behövs en modell som är anpassad till sådana nya tekniska krav och förutsättningar. För att bättre kunna möta dessa krav har Tillväxtanalys utvecklat en modell för indexerad tillgänglighet.

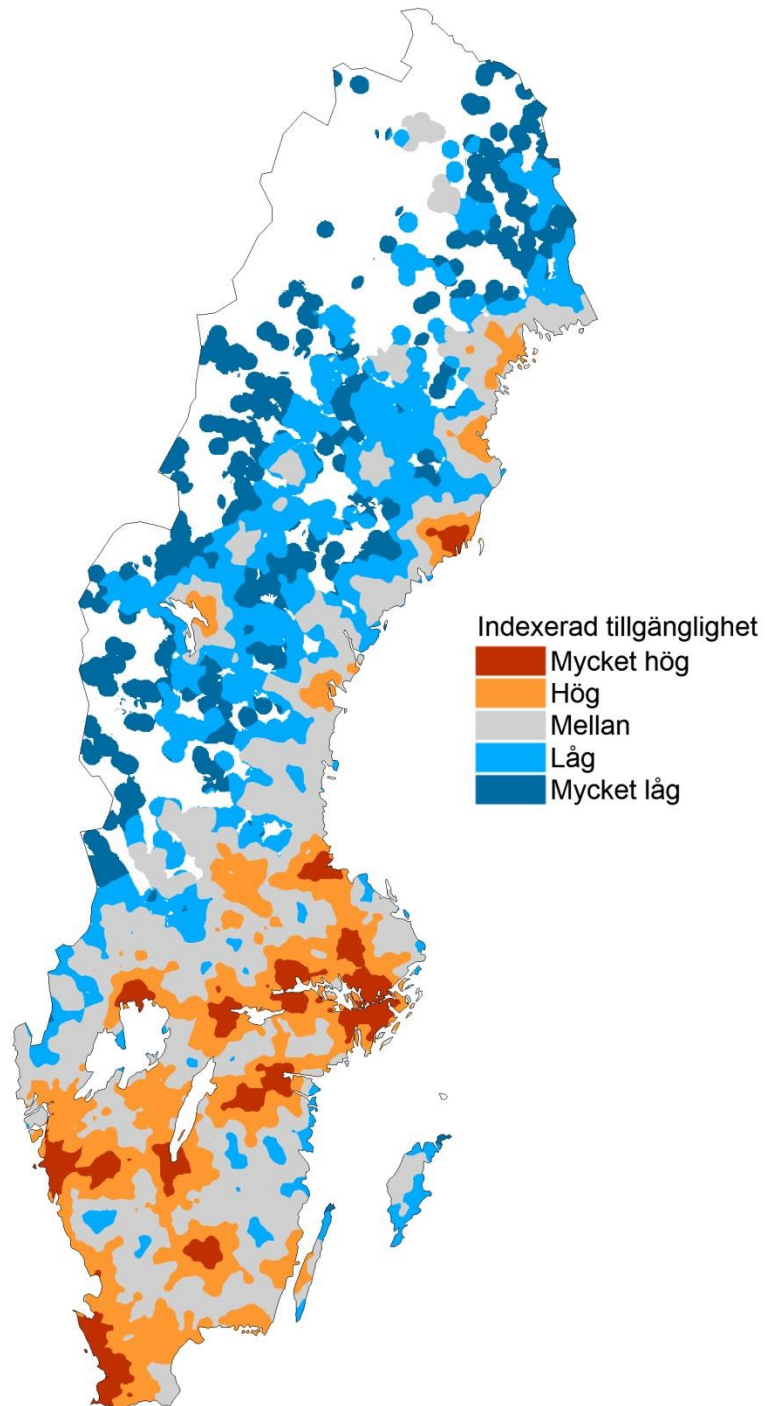
Indexmodellen bygger på Glesbygdsverkets områdestypsdefinition som delar in landet i *glesbygder*, *tätortsnära landsbygder* och *tätorter*. Glesbygdsverkets definition utgår från orter med 3 000 invånare och mer. Dessa orter, inklusive ett pendlingsomland på 5 minuter, definieras som *tätorter*. Områden inom 5–45 minuters pendlingsavstånd utanför tätorterna kallas *tätortsnära landsbygder* och områden som har över 45 minuters restid till närmaste tätort definieras som *glesbygder*. Glesbygdsverkets modell togs ursprungligen fram för att kunna särskilja gles- och landsbygder från tätorter ur ett tillgänglighetsperspektiv. Modellen har använts frekvent i många sammanhang genom åren för att

beskriva och redovisa utvecklingen av tillgängligheten till bland annat service och arbetsmarknad.

I Tillväxtanalys indexmodell delas landet in i fem klasser utifrån närheten till tätorter av olika storlek eller graden av tillgänglighet till dessa. Liksom Glesbygdsvverkets modell är indexmodellen oberoende av administrativa gränser. Indexmodellen tar hänsyn till tillgängligheten till tätorter av olika storlek, till skillnad från Glesbygdsvverkets modell där alla tätorter jämföras, oberoende av storlek. Indexmodellen ger därför en mer nyanserad bild av tillgängligheten än indelningen i områdestyperna *tätort*, *tätortsnära landsbygder* och *glesbygder*. Tillgängligheten till stora tätorter med en god servicenivå och ett brett utbud ges därför en större tyngd i indexmodellen.

Att se landsbygder och städer längs en skala av ökande respektive minskande tillgänglighet behöver inte vara det bästa eller enda sättet att återge urbana och rurala utvecklingskarakteristika. I detta sammanhang anses dock tillgänglighetsindexeringen vara en tillräckligt bra metod för att nyansera inomregionala skillnader utan att definitionsmässigt låsa sig i det svårfångade begreppspar urban–rural.

I rapporten redovisas tillgänglighet till service i första hand med den modell för indexerad tillgänglighet som Tillväxtanalys har utvecklat. I något fall kompletteras redovisningarna med Glesbygdsvverkets modell. Tillväxtanalys indexmodell har successivt introducerats under några år och tanken är att modellen efter hand ska användas genomgående för redovisning av tillgänglighet och då också fullt ut ersätta Glesbygdsvverkets modell. Genom denna successiva introduktion är det även möjligt att fånga upp synpunkter på modellens utformning, brister och förtjänster.

Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, är en gränsöverskridande organisation med 60 anställda. Huvudkontoret ligger i Östersund och vi har verksamhet i Stockholm, Brasilia, New Delhi, Peking, Tokyo och Washington D.C.

Tillväxtanalys ansvarar för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och därigenom medverkar vi till:

- stärkt svensk konkurrenskraft och skapande av förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag
- utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft, hållbar tillväxt och hållbar regional utveckling

Utgångspunkten är att forma en politik där tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand. Huvuduppdraget preciseras i instruktionen och i regleringsbrevet. Där framgår bland annat att myndigheten ska:

- arbeta med omvärldsbevakning och policyspaning och sprida kunskap om trender och tillväxtpolitik
- genomföra analyser och utvärderingar som bidrar till att riva tillväxthinder
- göra systemutvärderingar som underlättar prioritering och effektivisering av tillväxtpolitikens inriktning och utformning
- svara för produktion, utveckling och spridning av officiell statistik, fakta från databaser och tillgänglighetsanalyser

Om PM-serien: Exempel på publikationer i serien är metodresonemang, delrapporter och underlagsrapporter.

Övriga serier:

Rapportserien – Tillväxtanalys huvudsakliga kanal för publikationer.

Statistikserien – löpande statistikproduktion.

Svar Direkt – uppdrag som ska redovisas med kort varsel.